

WROCŁAWSKIE WIADOMOŚCI KOŚCIELNE

PISMO URZĘDOWE KURII ARCYBISKUPIEJ WROCŁAWSKIEJ

Rok XXXIII

Wrocław, styczeń-luty 1979 r

Nr 1-2

„Módlmy się za Papieża naszego Jana Pawła,
aby Pan Bóg zachował Go w zdrowiu i bez-
pieczeństwie dla dobra swojego Kościoła”

I. AKTA STOLICY APOSTOLSKIEJ

1

PRZEMÓWIENIE OJCA ŚW. PAPIEŻA JANA PAWŁA DRUGIEGO Z 9 LISTOPADA 1978 ROKU DO DUCHOWIEŃSTWA DIECEZJI RZYMSKIEJ, Z KARDYNAŁEM UGO POLETTI NA CZELE

Księżo Kardynale!

Z całego serca pragnę podziękować za słowa zwrócone do mnie na początku naszego dzisiejszego spotkania. Razem z Kardynałem Wikariuszem pragnę również podziękować Księdzu Biskupowi Wiceregenowski, biskupom pomocniczym i obecnemu tutaj duchowieństwu diecezji rzymskiej za to spotkanie z nowym Biskupem Rzymu, którego wyznaczył Chrystus przez głosowanie kardynałów zgromadzonych na konklawe, 16 października, po niespodziewanej śmierci ukochanego Papieża Jana Pawła I. Muszę wyznać, Drodzy Współbracia, że bardzo pragnąłem tego spotkania i bardzo na nie czekałem. Jednak przejmując dziedzictwo moich Czcigodnych Poprzedników — przecież zaledwie trzy miesiące dzielą nas od śmierci wielkiego Papieża Pawła VI — uważałem, że należało czynić to stopniowo, tym bardziej, że dzieje się to w tak niezwykłych okolicznościach.

Po 455 latach sukcesję Biskupów Rzymu obejmuje Papież, który pochodzi spoza granic Włoch. Dlatego poczuwałem się do obowiązku, aby objęcie diecezji rzymskiej, połączone z uroczystym ingresem do bazyliki św. Jana na Lateranie, było poprzedzone okresem przygotowania. W międzyczasie chciałem włączyć się w ten wspaniały nurt tradycji chrześcijańskiej Włoch, ukazany w postaciach ich patronów: św. Franciszka z Asyżu i św. Katarzyny ze Sieny. Po tym przygotowaniu pragnę wypełnić zasadniczy obowiązek mego pontyfikatu, czyli przejąć w posiadanie Rzym jako diecezję, jako Kościół tego miasta i oficjalnie wziąć na siebie

obowiązek za tę wspólnotę, za tę tradycję, u początków której stoi Piotr Apostoł. Zdaję sobie dobrą sprawę, że Papieżem Kościoła powszechnego stałem się dlatego, że jestem Biskupem Rzymu. Urząd (munus) Biskupa Rzymu, jako Następcy Piotra, jest korzeniem powszechności. Nasze dzisiejsze spotkanie, w święto dedykacji bazyliki laterańskiej, jest jakby inauguracją uroczystego aktu, który będzie miał miejsce w najbliższą niedzielę. Pozdrawiam Kardynała Wikariusza, Biskupa Wicegerensa, Biskupów i zgromadzonych tutaj wszystkich kapłanów, tak diecezjalnych jak i zakonnych. Wszystkich najserdeczniej witam w imię Chrystusa Zbawiciela.

Z wielką uwagą wysłuchałem przemówienia Kardynała Wikariusza. Dodaje, że już przed naszym dzisiejszym spotkaniem powiadomił mnie On ze swojej dobroci o różnych problemach dotyczących diecezji rzymskiej, a szczególnie o działalności duszpasterskiej, w tej diecezji będącej pierwszą co do godności wśród diecezji Kościoła, o działalności, która ciąży na waszych ramionach, Drodzy Bracia Kapłani.

Gdy słuchałem przemówienia, stwierdziłem z radością, że najistotniejsze problemy są mi bliskie. Są one elementem całego mego dotychczasowego doświadczenia. Dwadzieścia lat posługi biskupiej i prawie piętnaście lat duszpasterskiego kierownictwa w jednej z najstarszych diecezji polskich, w archidiecezji krakowskiej, sprawiają, że problemy te odżywiają w moich wspomnieniach i zniewalają mnie do ich porównania, choć oczywiście jestem świadomy różnic w sytuacji. Jestem w pełni świadomy, co oznacza ewangelizacja i działalność duszpasterska w mieście, w którego historycznym centrum roi się od kościołów coraz bardziej pustych, gdy w tym czasie wyrastają nowe dzielnice i osiedla, o które trzeba się zatroszczyć, często nawet walcząc o to, aby zdobyć nowe kościoły, nowe parafie i inne podstawowe warunki dla ewangelizacji.

Przypominam sobie godnych podziwu, gorliwych i często bohaterskich kapłanów, z którymi mogłem dzielić troskę i walki. Na tej drodze wiara zasilana tradycją nabywa nowej mocy. Laicyzacja zaprogramowana albo też wypływająca ze zwyczajów i nastawienia mieszkańców wielkiego miasta zatrzymuje się, gdy spotyka żywe świadectwo wiary, która potrafi ukazać także społeczny wymiar Ewangelii.

Wiem także, Drodzy Współbracia, jakie znaczenie mają poszczególne instytucje i struktury, o których z swojej dobroci wspomniał Kardynał Wikariusz. W naszym przypadku chodzi o Kurię, czyli o Wikariat Rzymu, o Prefektury i o odnośną Radę Proboszczów — Prefektów oraz o Radę Kapłańską. Nauczyłem się słusznie cenić wszystkie te formy pracy grupowej. Nie są one tylko strukturami administracyjnymi, lecz są ośrodkami, dzięki którym ujawnia się i realizuje nasza wspólnota kapłańska, a zarazem jedność posługi duszpasterskiej i ewangelizacji. W mojej poprzedniej pracy biskupiej wielką usługę oddała mi Rada Kapłańska, czy to jako wspólnota, czy też jako miejsce spotkań, gdzie razem z Biskupem dzielono wspólną troskę o całe życie „presbiterium” i o skuteczność jego duszpasterskiego działania.

Wśród instytucji, które Kardynał Wikariusz wyliczył w swym przemówieniu, w mojej dotychczasowej posłudze biskupiej były mi zawsze bardzo drogie i bliskie te trzy: Seminarium Diecezjalne, Uniwersytecki Wydział Teologiczny i parafia. Jak bardzo pragnąłbym przyczynić się do ich rozwoju. Seminarium jest naprawdę „źrenicą oka” nie tylko biskupów, ale także całego Kościoła lokalnego i powszechnego. Uniwersytecki Wydział Teologiczny — w tym wypadku Uniwersytet Laterański — będzie mi tak drogi, jak był mi i pozostaje drogi Wydział Teologiczny w Krakowie wraz z przynależnymi do niego instytucjami. Jeżeli chodzi o parafię, to przyznaję głęboką słuszność twierdzeniu, że biskup czuje się najlepiej w parafii. Jak bardzo lubiłem wizytacje parafii, podstawowych komórek organizacyjnych Kościoła i zarazem wspólnoty Ludu Bożego. Mam nadzieję, że będę je mógł kontynuować także tutaj, aby zapoznać się z naszymi problemami i problemami parafii. Przeprowadziliśmy już na ten temat wstępne rozmowy z Jego Eminencją i Jego biskupami.

Wszystko to, o czym mówię, odnosi się do was i dotyczy was bezpośrednio, Drodzy Bracia Kapłani Rzymscy. Podczas gdy spotykam się tu z wami po raz pierwszy oraz pozdrawiam was szczerze i serdecznie, mam jeszcze w oczach i w sercu „presbiterium” Kościoła Krakowskiego — wszystkie nasze spotkania przy różnych okazjach, liczne rozmowy, które rozpoczynały się już w latach seminaryjnych, zebrania kapłanów, zebrania księży wyświęconych w tym samym roku. Na zebrania te zawsze byłem zapraszany i uczestniczyłem w nich z radością i pożytkiem.

Niewątpliwie, nie będzie można przenieść tego wszystkiego tutaj, w nowe warunki pracy, ale powinniśmy robić wszystko, co tylko jest możliwe, aby być sobie bliżsi, aby tworzyć „unum” wspólnotę kapłańską składającą się z całego duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, ze wszystkich kapłanów, pochodzących z różnych stron świata, którzy albo pracują w Kurii Rzymskiej albo też gdzie indziej gorliwie oddają się posłudze duszpasterskiej. Ten wzajemny związek kapłanów i ich związek z biskupem, jest podstawowym warunkiem jedności całego ludu Bożego. Ten związek buduje jedność ludu Bożego w pluralizmie i w chrześcijańskiej solidarności. Jedność kapłanów z biskupem powinna stać się źródłem wzajemnej jedności kapłanów między sobą i grup kapłańskich. Ta jedność, u której podstaw spotykamy świadomość własnego wielkiego posłannictwa, wypowiada się przez wymianę usług i doświadczeń, przez gotowość do współpracy, przez zaangażowanie się we wszystkie poczynania duszpasterskie zarówno w parafii, jak i w katechizacji lub w kierownictwie działalnością apostołską świeckich.

Drodzy Bracia, całym sercem powinniśmy kochać nasze kapłaństwo jako wielki „sakrament społeczny”. Powinniśmy je kochać jako istotę naszego życia i naszego powołania, jako podstawę naszej chrześcijańskiej i ludzkiej tożsamości. Nikt z nas nie może być w sobie samym podzielony. Kapłaństwo sakramentalne, kapłaństwo służebne, wymaga szczególnego zaangażowania wszystkich sił duszy i ciała, wymaga specjalnej świadomości o własnym powołaniu jako o powołaniu wyjątko-

wym. Każdy z nas powinien na kolanach dziękować Chrystusowi za dar tego powołania „Cóż oddam Panu za wszystko, co mi wyświadczył? Podniosę kielich zbawienia i wezwę imienia Pana” (Ps. 116, 12—13).

Drodzy Bracia, mam wziąć „kielich zbawienia”. Jesteśmy potrzebni ludziom, jesteśmy niezmiernie potrzebni i to nie dla połowicznej służby, tylko przez pół czasu, jak „najemnicy”. Jesteśmy porzebni jako ci, którzy dają świadectwo i w innych budzą potrzebę dawania świadectwa. A jeżeli niekiedy może będzie wydawać się nam, że jesteśmy niepotrzebni, to właśnie jest znakiem, że powinniśmy rozpocząć dawać wyraźniejsze świadectwo, a wtenczas dojrzymy, jak bardzo świat współczesny potrzebuje naszego kapłańskiego świadectwa, naszej posługi, naszego kapłaństwa.

Ludziom naszych czasów, naszym wiernym, ludowi rzymskiemu, powinniśmy dać i ofiarować to nasze świadectwo z całą naszą ludzką egzystencją, z całym naszym bytem. Twoje kapłańskie świadczenie, Najdroższy Współbracie Kapłanie, i moje kapłańskie świadczenie angażuje całą naszą osobowość. Tak, Bóg zdaje się rzeczywiście do nas mówić:

„Potrzebuję twoich rąk, by w dalszym ciągu błogosławić,
Potrzebuję twoich warg, by w dalszym ciągu mówić,
Potrzebuję twojego ciała, by w dalszym ciągu cierpieć,
Potrzebuję Ciebie, aby w dalszym ciągu zbawiać”.

(Michel Quoist, Modlitwy)

Nie ludźmy się, że służymy Ewangeli, jeżeli próbujemy „rozcieńczyć” nasz kapłański charyzmat przesadnym zajęciem się rozległą dziedziną problemów doczesnych, jeżeli chcemy „zlaicyzować” nasz sposób życia i postępowania, jeżeli pozbywamy się także zewnętrznych oznak naszego kapłańskiego powołania. Powinniśmy zachować poczucie naszego szczególnego powołania, a ta „szczegółność” powinna ujawnić się także w naszym zewnętrznym stroju. Nie wstydzmy się go. Tak, jesteśmy w świecie, ale nie należymy do świata.

Sobór Watykański II przypomniał nam tę wspaniałą prawdę o „powszechnym kapłaństwie” całego Ludu Bożego, które wynika z uczestnictwa w jednym kapłaństwie Jezusa Chrystusa. Nasze kapłaństwo „służebne”, wyrastające z sakramentu kapłaństwa, różni się istotowo od powszechnego kapłaństwa wiernych. Zostało ono ustanowione w tym celu, aby tym skuteczniej oświecać naszych braci i siostry, żyjących w świecie — czyli świeckich — o tym, że w Jezusie Chrystusie wszyscy jesteśmy dla Ojca „Królestwem kapłanów”. Kapłan osiąga ten cel przez właściwą sobie posługę słowa i sakramentów, a zwłaszcza przez ofiarę Eucharystyczną, do sprawowania której tylko on jest upoważniony. Ale to wszystko kapłan urzeczywistnia przez odpowiedni styl życia. Dlatego nasze kapłaństwo musi być przejrzyste i wyraziste.

A jeżeli w tradycji naszego Kościoła jest ono ściśle powiązane z cełibatem, to dzieje się tak z powodu tej „ewangelicznej” przejrzystości i wy-

razistości, do której odnoszą się słowa Pana Jezusa o celibacie „dla królestwa niebieskiego” (por. Mt 19, 12).

Sobór Watykański II i jeden z pierwszych Synodów Biskupów, Synod z roku 1971, poświęcił baczną uwagę tym problemom. Przypomnijmy sobie poza tym, że podczas tego Synodu Papież Paweł VI wyniósł na ołtarze bł. Maksymiliana Kolbego, kapłana. Dzisiaj pragnę powołać się na to wszystko, co wtedy zostało powiedziane, jak również na kapłańskie świadectwo mojego współrodaka. Chciałbym podzielić się z wami innym jeszcze problemem, który szczególnie leży mi na sercu: chodzi mi o powołanie kapłańskie dla naszego drogiego Miasta i ukochanej diecezji rzymskiej. Drodzy Kapłani, dzielajcie to moje zmartwienie i troskę. Zwróćcie się do waszych najbardziej osobistych wspomnień. Czy u początku waszego powołania nie ma wzorowego kapłana, który kierował waszymi pierwszymi krokami ku kapłaństwu? Czy wasza pierwsza myśl, pierwsze pragnienie pójścia za Chrystusem nie jest związane z konkretną osobą kapłana — spowiednika, kapłana — przyjaciela? Zwracacie się do tego kapłana wdzięczną myślą, sercem przepelnionym wdzięcznością. Taki Pan potrzebuje pośredników, narzędzi, aby jego głos, jego wezwanie było usłyszane. Drodzy Kapłani, zaofiarujcie się Panu jako Jego narzędzia do powoływania nowych pracowników do Jego winnicy. Nie brakuje przecież wielkodusznych młodych.

Z wielką pokorą i miłością proszę Chrystusa, jedynego i wiecznego, za pośrednictwem Jego i naszej Matki, tak bardzo czczonej w znanym na całym świecie obrazie Salus Populi Romani, aby nasza wspólna kapłańska i duszpasterska posługa w tej najczcigodniejszej diecezji Kościoła Powszechnego okazała się błogosławioną i przyniosła obfite owoce.

Nawiązując zaś do arcykapłańskiej modlitwy Jezusa Chrystusa, kończę tymi słowami: „Ojcie Świąty, zachowaj w Twoim imieniu tych, których mi dałeś, aby stanowili jedno... aby żaden z nich nie zginął... aby byli uświęceni w prawdzie” (J 17, 11—12.19).

2

PRZEMÓWIENIE OJCA ŚW. PAPIEŻA JANA PAWŁA DRUGIEGO, WYGŁOSZONE DNIA 25 PAŹDZIERNIKA 1978 ROKU, W CZASIE ŚRODOWEJ AUDIENCJI OGÓLNEJ — O CNOCIE ROZTROPNOŚCI

Gdy w środę, 27 września 1978 roku, Ojciec święty Jan Paweł I przemawiał do uczestników audiencji ogólnej, nikt nie przypuszczał, że przemawiał po raz ostatni. Jego śmierć — po 33 dniach pontyfikatu — zaskoczyła cały świat i pogrzyżyła go w głębokiej żałobie. On, który wzbudził w kościele tak wielką radość i natchnął serca ludzkie tak wielką nadzieją, w krótkim czasie wypełnił swoją misję i zakończył ją. W jego

śmierci sprawdziły się tak często powtarzane słowa Ewangelii: „Bądźcie gotowi, bo w chwili, której się nie domyślacie, Syn Człowieczy przyjdzie” (Mt 24, 44). Jan Paweł I czuwał zawsze. Wezwanie Pana nie zaskoczyło go. Odszedł z tak samo przejmującą radością, z jaką 26 sierpnia przyjął swój wybór na tron św. Piotra.

Dzisiaj przedstawia się wam po raz pierwszy Jan Paweł II. Po czterech tygodniach od tamtej audiencji ogólnej pragnie was pozdrowić i porozmawiać z wami. Pragnie dalej omawiać tematy już rozpoczęte przez Jana Pawła I. Przypomnijmy sobie, że mówił on o trzech cnotach teologicznych: wierze, nadziei i miłości. Zakończył na miłości. Ona, która była jego ostatnim pouczeniem, tutaj na ziemi — jak nas o tym naucza św. Paweł (1 Kor 13, 13) — jest cnotą, która przekracza próg życia i śmierci. Gdy kończy się bowiem czas wiary i nadziei, to miłość dalej trwa. Jan Paweł I przeszedł już czas wiary, nadziei i miłości, która tak wspaniale okazała się na tej ziemi i której pełnia objawia się dopiero w wieczności.

Dzisiaj mamy mówić o innej cnotce, bo z notatek zmarłego Papieża dowiedziałem się, że zamierzał on mówić nie tylko o trzech cnotach teologicznych, czyli o wierze, nadziei i miłości, ale także o czterech tak zwanych cnotach kardynalnych. Jan Paweł I chciał mówić o „siedmiu lampach” życia chrześcijańskiego, jak nazwał je Papież Jan XXIII.

Chcę zatem dzisiaj kontynuować ten plan, który zmarły Papież sobie przygotował, i powiedzieć wam krótko o cnotce roztropności. Nie mało już o tej cnotce powiedzieli starożytni. Winniśmy im za to głębokie uznanie i wdzięczność. W pewnej mierze pouczała nas oni, że wartość człowieka powinna być mierzona metrem dobra moralnego, zrealizowanego przez niego w jego życiu. Człowiek roztropny, który zajmuje się tym wszystkim, co naprawdę jest dobre, każdą rzecz, każdą sytuację i całe swoje działanie stara się mierzyc metrem moralnego dobra. Roztropnym nie jest więc ten, kto — jak to często się uważa — potrafi urządzić się w życiu i uzyskać z niego jak największą korzyść. Za to roztropnym jest ten, kto umie całe swe życie zbudować zgodnie z głosem prawego sumienia i wymaganiami słusznej moralności.

Stąd roztropność jest kluczem do zrealizowania podstawowego zadania, jaki każdy z nas otrzymał od Boga. Zadaniem tym jest doskonałość tegoż człowieka. Każdego z nas Bóg obdarował człowieczeństwem. Musimy odpowiadać temu zadaniu konsekwentnie je programując.

Ale chrześcijanin ma prawo i obowiązek rozpatrzyć cnotę roztropności także w innej perspektywie. Jest ona jakby obrazem i podobieństwem opatrności samego Boga w wymiarach konkretnego człowieka. Przecież człowiek — wiemy o tym z Księgi Rodzaju — został stworzony na obraz i podobieństwo Boga. Bóg realizuje swój plan w historii stworzenia, a zwłaszcza w dziejach ludzkości. Celem tego planu — jak nas naucza św. Tomasz — jest najwyższe dobro wszechświata. Ten sam plan w historii ludzkości staje się po prostu planem zbawienia, planem, który ogarnia nas wszystkich. W centralnym punkcie jego realizacji znajduje się Jezus

Chrystus, w którym okazała się odwieczna miłość i troska samego Boga, Ojca, o zbawienie człowieka. Właśnie ta troska jest pełnym wyrazem Opatrzności Bożej.

A więc człowiek stworzony na obraz Boży powinien być — jak nas jeszcze naucza św. Tomasz — w pewien sposób opatrnością, ale w wymiarze swego życia. Powinien on uczestniczyć w tej wielkiej wędrówce wszystkich stworzeń do celu, którym jest dobro stworzenia. Powinien on — powiedzmy to jeszcze raz językiem wiary — uczestniczyć w Boskim planie zbawienia. Powinien dążyć do zbawienia i dopomagać innym, aby się zbawili. Pomagając innym sam się zbawia.

Proszę więc, aby w tym świetle każdy z moich słuchaczy pomyślał teraz o własnym życiu. Czy jestem roztropny? Czy żyję w sposób konsekwentny i odpowiedzialny? Czy realizowany przeze mnie program służy prawdziwemu dobru? Czy służy zbawieniu, którego pragną dla nas Chrystus i Kościół? Jeżeli słucha mnie jakiś student lub jakaś studentka, jakiś chłopiec czy jakaś dziewczyna, niech w tym świetle spojrzy na swoje obowiązki szkolne, na lekturę, na zainteresowania, rozrywki, na krąg swych przyjaciół i przyjaciółek. Jeżeli słucha mnie ojciec lub jakaś matka rodziny, niech pomyśli trochę o obowiązkach małżeńskich i rodzicielskich. Jeżeli słucha mnie jakiś minister lub jakiś mąż stanu, niech zastanowi się nad kręgiem swych obowiązków i swojej odpowiedzialności. Czy stara się on o prawdziwe dobro społeczeństwa, narodu, ludzkości? A może zabiega tylko o własne i stronnnicze interesy? Jeżeli słucha mnie jakiś dziennikarz, jakiś publicysta, jakiś człowiek, który wywiera wpływ na opinię publiczną, niech rozważy wartość i cel tego swego wpływu.

Także ja, który do was przemawiam, ja, Papież, co mam robić, aby roztropnie postępować? Nasuwają mi się na myśl listy Albina Luciani, ówczesnego patriarchy Wenecji, do św. Bernarda. W odpowiedzi kardynałowi Luciani opat z Clairvaux — doktor Kościoła — przypomina i podkreśla z naciskiem, że ten, kto rządzi, powinien być roztropnym. Co zatem powinien zrobić nowy Papież, aby działał roztropnie? Zapewne powinien zrobić wiele w tym kierunku. Powinien zawsze uczyć się i zastanawiać się nad takimi problemami. Ale poza tym co może jeszcze zrobić? Powinien się modlić i starać się zdobyć ten dar Ducha Świętego, który nazywa się darem rady. I wszyscy, którzy pragną, aby nowy Papież był roztropnym pasterzem Kościoła, niech modlą się dla Niego o dar rady. Niech również proszą o ten dar dla siebie ze szczególnym wstawieniem Matki Dobrej Rady.

Trzeba więc wzbudzić wielkie pragnienie, żeby wszyscy ludzie postępowali roztropnie i aby z prawdziwą roztropnością działali ci, którzy sprawują władzę. Niech więc Kościół — roztropnie i umacniając się darami Ducha Świętego, a szczególnie darem rady — uczestniczy skutecznie w tym dążeniu ku dobru wspólnemu i niech ukaże wszystkim drogę wiecznego zbawienia.

OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II NA BOŻE NARODZENIE DO RODAKÓW

Na święto Bożego Narodzenia przesyłam na ręce Księdza Prymasa i wszystkich Biskupów Polskich serdeczne życzenia wigilijne dla wszystkich moich umiłowanych Rodaków w Polsce i poza jej granicami.

Kiedy nadchodzi wieczór wigilijny, spotykamy się przy wigilijnym stole rodzinnym, aby połamać się opłatkiem, składając sobie wzajemnie życzenia. Pragnę więc zasiąść z Wami do tej niezwykłej wigilii i odczuć to wszystko, co Wy wraz ze mną czujecie w ten błogosławiony wieczór Roku Pańskiego 1978. Pragnę przeżyć tajemnicę Bożego Narodzenia tak, jak weszła ona w chrześcijańską tradycję naszej Ojczyzny. Pragnę też połamać się z Wami opłatkiem, składając Wszystkim te życzenia, które płyną z wielkiej Tajemnicy naszej wiary, a równocześnie z tysiącletnich doświadczeń Polaków, Kościoła i Narodu. Niech Słowo Przedwieczne: Syn Boga Żywego, który rodzi się jako Człowiek z łona Dziewicy Maryi, będzie nadal ostoją ludzkiej godności każdego z nas. Na Nim budujemy nasze życie, Jego miłujmy tą miłością, którą naprzód zjednywa sobie w naszych sercach jako bezbronne Niemowlę, jako Dziecię złożone, na sianie w stajni betlejemskiej. I nich ta miłość — za szczególnym pośrednictwem Jego Matki, tak bardzo przez nas umiłowanej — dojrzewa do wymiarów całej Ewangelii, do wszystkiego, co „On nam powie” (por. J 2, 5) jako Nauczyciel i Mistrz; do wszystkiego, co powie swym głosem i życiem, a na koniec swym krzyżem i zmartwychwstaniem.

Tak więc, umiłowani Bracia i Siostry, niech każdy z Was rośnie duchowo z tajemnicy Bożego Narodzenia w swoim człowieczeństwie i w swoim chrześcijaństwie. Niech Bóg, który stał się Człowiekiem, będzie natchnieniem i pomocą do wszelkiego dobra i do walki ze wszelkim złem. Niech będzie umocnieniem dla Małżeństw i Rodzin, niech pokazuje drogę Młodzieży, niech wspiera Cierpiących i Opuszczonych, niech daje dojrzałą mądrość i miłość tym, którzy doszli już do późnych lat życia.

Życzę, ażeby Boże Narodzenie — u progu jubileuszu św. Stanisława, związanego z 900 rocznicą Jego męczeńskiej śmierci — jeszcze bardziej umocniło Kościół w jego posłudze prawdy, sprawiedliwości, wolności i miłości na Ziemi Polskiej.

Życzenia składam Wszystkim moim Rodakom i całej Ojczyźnie — tak jak mówi o tym prastara nasza kolęda:

*„Podnieś rękę Boże Dziecię,
błogosław Ojczyznę miłą,
w dobrych radach, w dobrym bycie
wspieraj jej siłę swą siłą”.*

Życzę więc tej siły Ojczyźnie, Narodowi, Państwu, zwłaszcza że dopiero niedawno wspominaliśmy 60 rocznicę odzyskania niepodległości po

stuleciu rozbiorów. Życzę więc tego, co poeta w słowach kolędy chciał wyrazić słowami: „w dobrych radach, w dobrym bycie, wspieraj jej siłę.” Sam tutaj jako pierwszy Papież z rodu Polaków, polecając Bożemu Dziecięciu cały świat, wszystkie Narody ziemi, tak proszę za moim własnym Narodem.

I wspominając te słowa, z Wszystkimi łąmię się oplatkiem. a składam życzenia zarówno na Boże Narodzenie, jak i na Rok Pański 1979, który wraz z Narodzeniem Chrystusa przybliżył się ku nam.

Rzym — Stolica Apostolska, 24 grudzień 1978.

Jan Paweł II papież

II. AKTA PRYMASA POLSKI

4

PODZIĘKOWANIE PRYMASA POLSKI SŁEFANA KARDYNAŁA WYSZYŃSKIEGO ZA ŻYCZENIA OJCA ŚWIĘTEGO

Z wielkim wzruszeniem serca, przekraczającym — zda się — ludzką wytrzymałość, pragnę dać wyraz swojej wdzięczności za okazane zrozumienie doniosłej dla Kościoła świętego i naszego Narodu dziejowej chwili, gdy na progu drugiego tysiąclecia chrztu Polski został powołany przez Boga na tron świętego Piotra w Rzymie Syn Polski zawsze wiernej, Karol Kardynał Wojtyła, pasterz Kościoła świętego Stanisława, biskupa i męczennika, arcybiskup metropolita krakowski.

W obliczu Ojca Niebieskiego, który zna ludzkie serca, Naród Polski zbyt skromnie myśli o sobie: ale wiemy, że Bóg uczynił narody uleczalnymi (Mądr. 1, 14). Wprawdzie powtarzamy nieustannie, w duchu Jasnogórskich Słubów Narodu, że chcemy*dochować wierności Bogu, Ewangelii Chrystusowej, Kościołowi i Jego Pasterzom — ale też wiemy, że nie wszystko učiniliśmy.

Jednak to skromne ziarno gorczyczne naszej wierności stało się podziwem dla rodziny ludów i narodów świata. I dlatego kardynałowie z całego globu ziemskiego wypowiedzieli swoje nadzieje w Kaplicy Sykstyńskiej, że w tak przełomowej dla Kościoła i ludzkości chwili nadchodzącego dwutysiąclecia powinien podjąć boje o chwałę Pana Zastępów, o chwałę Krzyża i Ewangelii Chrystusowej — Syn narodu wielce doświadczonego i tak często upokarzanego w opinii światowej, Syn ziemi krzyżów i wojennych cmentarzy, zburzonych i odbudowanych świątyń, miast i wsi, Syn narodu niezłomnego w swym trwaniu i wyznawaniu Boga przed ludźmi.

Z tym dziejowym głosowaniem w Sykstyń w obliczu Sądu Ostatecznego łączono nadzieje, że może ten wybrany przez Boga Dawid, który nie ma doświadczenia władania orężem Goliatowym, zdoła rzucić wszystkich na kolana przed Ojcem Ludów i narodów i przekonać o potędze doświadczonej wiary, bohaterskiej modlitwy, życia w ładzie nadprzyrodzo-

nym, miłości społecznej, w poszanowaniu praw ludzi i narodów — jako jedynej broni, wiodącej do pokoju Chrystusowego w Królestwie Chrystusowym.

„Stało się przez Pana i jest przedziwne w oczach naszych” (Ps. 117, 23). Stało się to w obliczu Bogurodzicy Dziewicy, która ongiś wytrwała mężnie pod krzyżem Zbawcy świata, a dziś trwa w misterium Chrystusa i Kościoła, jako Matka.

Stało się to w chwili, gdy Jasna Góra rozbrzmiewa dziękczynnymi modłami delegacji parafialnych, które przygotowują się na uroczystości 600-lecia obecności obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, „danej nam jako pomoc ku obronie Narodu naszego”.

Gdy więc powołany został na tron świętego Piotra Syn tak umiłowanej przez niego ziemi polskiej i Biskup Krakowskiego Kościoła świętego Stanisława, otoczmy Go naszą miłością i wierną pomocą, aby zdołał wypełnić zadanie wyjątkowe i jedynie zbawcze dla świata.

Gdy ten świat pyta dziś tak często Chrystusa, żyjącego w Kościele „Quo vadis, Domine?” — wiemy, że zastąpi Go w odpowiedzi Jan Paweł Drugi swoją gotowością męznego serca: „...do Rzymu idę, by mnie ukrzyżowano raz wtóry” — za całą Rodzinę ludzką.

W takiej chwili upadamy z pokorą przed Ojcem narodów i wołamy w obliczu Tej, „co Jasnej broni Częstochowy i w Ostrej święci Bramie”.

Módlmy się za Papieża naszego Jana Pawła, aby Pan Bóg zachował Go w zdrowiu i bezpieczeństwie dla dobra swojego Kościoła.

Warszawa, dnia 1 listopada 1978.

W uroczystość Wszystkich Świętych.

5

TELEGRAM

Z PODZIĘKOWANIEM ZA UDZIAŁ W INAUGURACJI PONTYFIKATU OJCA ŚW. JANA PAWŁA II

Citta del Vaticano, 1. XI. 1978 r.

Jego Eminencja

Ksiądz Kardynał STEFAN WYSZYŃSKI

ul. Miodowa 17

W a r s z a w a

Waszej Eminencji umiłowanemu Prymasowi Polski, Księżom Arcybiskupom i Biskupom raz jeszcze dziękuję za udział w uroczystej inauguracji nowego pontyfikatu. Dziękuję również za przesłane mi z ojczyzny życzenia, polecam się modlitwom w dniu 1 i 4 listopada. Pod opieką Pani Jasnogórskiej i naszych Świętych Patronów Wojciecha i Stanisława pozostaje

JAN PAWEŁ II

III. AKTA METROPOLITY WROCLAWSKIEGO

6

TELEGRAM KS. ARCYBISKUPA METROPOLITY WROCLAWSKIEGO NA DZIEŃ IMIENIN (SW. KAROLA BOROMEUSZA) OJCA ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II

Sua Santità Padre Santo Giovanni Paolo II
Citta del Vaticano

Metropolita Wrocławski, Biskupi Pomocniczy, Kapituła, Kuria Metropolitańska oraz Lud Boży Dolnego Śląska, trwając w ogromnej radości, że na Stolicy Piotrowej zasiada Jego Świątobliwość Syn Polskiej Ziemi, w dniu świętego Karola jest przy Ojcu Świętym żarliwą modlitwą i najlepszymi uczuciami. Z synowską miłością i najgłębszym oddaniem przesyła Waszej Świątobliwości z serca płynące życzenia, by Pan Jezus zawsze wspomagał Ojca Świętego potężnymi mocami Ducha Świętego i by Maryja Matka Kościoła i Królowa Polski oraz św. Karol Boromeusz wspierali swoim wstawiennictwem i opieką w wypełnianiu największego posłannictwa wobec Kościoła i świata.

Wrocław, dnia 3 listopada 1978 roku.

Arcybiskup Metropolita Wrocławski
Henryk Gulbinowicz

7

TELEGRAM Z OKAZJI ŚWIĄT BOŻEGO NARODZENIA 1978 ROKU

Segretaria Status
Citta del Vaticano

Ojcze Święty,

Metropolita Wrocławski, Jego Biskupi pomocniczy, kapłani, siostry zakonne i każda polska chrześcijańska rodzina Dolnego Śląska łamiąc się wigilijnym opłatkiem i przeżywając radosne Święta Bożego Narodzenia będzie szczególnie zjednoczona z Waszą Świątobliwością, naszym Ojcem świętym i Wielkim Rodakiem serdecznymi więzami wiary i głębokiej miłości.

Wdzięczni za przesłane Narodowi Polskiemu życzenia świąteczne i Apostolskie Błogosławieństwo życzymy Waszej Świątobliwości, by wsparty Opieką Matki Kościoła i Królowej Polski, dawał dzisiejszemu światu Odwieczne Słowo, które stało się Ciałem — Jezusa Chrystusa Światłość i Nadzieję człowieka.

Z najgłębszą czcią i synowskim oddaniem

† Henryk Gulbinowicz
Arcybiskup Metropolita Wrocławski

Wrocław, 21. XII. 1978 r.

**ODPOWIEŹ NA PRZESLANE ŻYCZENIA
Z OKAZJI ŚWIĄT BOŻEGO NARODZENIA**

Segretaria di Stato

Dal Vaticano 22 stycznia 1979.

Ekscelencjo,
Najprzewielebniejszy Księżu Arcybiskupie,

Ojciec Święty Jan Paweł II serdecznie dziękuje Księdzu Arcybiskupowi, księdzu Biskupowi Pomocniczemu oraz całej Wspólnocie Archidiecezji Wrocławskiej za nadesłane Mu w duchu braterskiej miłości, jedności i oddania życzenia na Boże Narodzenie.

Życzenia te w obliczu Syna Bożego narodzonego i Jego Matki nabierają szczególnej troski i wymiarów i są bardzo drogie sercu Papieża.

Niech odwieczne Słowo, które „dla nas i dla naszego zbawienia” zechciało zstąpić na ziemię napelni Waszą Ekscelencję oraz całą wspólnotę swymi łaskami i błogosławieństwem.

Korzystając z okazji łączę wyrazy czci

† J. Caprio Subst.

**DEKRET EREKCYJNY
PARAFII P.W. MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ
W WITOWICACH**

Na chwałę Boga Wszechmogącego oraz na pożytek Kościoła Świętego i dobra duchowego Ludu Bożego parafii Wiązów, zarządzam i podaję do wiadomości co następuje:

§ 1

Mając na uwadze potrzeby duszpasterskie wiernych, którzy uczęszczają stale do kościoła filialnego w Witowicach i tamże są obsługiwani, po dokładnym rozpatrzeniu sprawy, wysłuchaniu zainteresowanych stron, na mocy kan. 1427 KPK i motu proprio Ecclesiae Sanctae Nr 2163 erygujemy niniejszym rzymsko-katolicką parafię pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej w Witowicach.

§ 2

Nowa parafia powstaje z podziału dotychczasowej parafii Wiązów. W tym celu odłączamy od parafii Wiązów miejscowość Witowice.

§ 3

Nową parafię przyłączamy do dekanatu Wiązów.

§ 4

Beneficjum proboszczowskie przy kościele Matki Boskiej Częstochowskiej, które niniejszym erygujemy w myśl kan. 1414 § 2 KPK nie posiada żadnego majątku. Na utrzymanie beneficjanta służyć będą ofiary wiernych za posługi duszpasterskie.

§ 5

Ciężar utrzymania kościoła, budynków kościelnych i parafialnych, plebańskich i sprawianie sprzętów i przedmiotów do służby Bożej oraz utrzymanie personelu kościelnego spoczywa na parafii.

§ 6

Duszpasterza, któremu nadajemy tytuł proboszcza (parochus) powołuje Ordynariusz Wrocławski.

§ 7

Proboszcz nowego kościoła parafialnego posługiwać się będzie urzędową pieczęcią z napisem w otoku (herb MB Częstochowskiej): „sigillum Ecclesiae parochialis Rom-Cath. Beatae Mariae Virginis Claromontanae in Witowice” lub: „Rzym-Katol. Kościół parafialny Matki Boskiej Częstochowskiej w Witowicach”.

§ 8

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem uroczystości Bożego Narodzenia, dnia 25 grudnia 1978 r.

§ 9

Tekst niniejszego dekretu należy opublikować w kościele parafialnym w Wiązowie i Witowicach w najbliższą niedzielę, podczas wszystkich nabożeństw.

Dan we Wrocławiu, dnia 16 grudnia 1978 roku.

Ks. Hieronim Kocylowski
Kancierz

† Henryk Gulbinowicz
Arcybiskup Metropolita Wrocławski

**KONFERENCJA KSIĘŻY DZIEKANÓW ARCHIDIECEZJI
WROCŁAWSKIEJ W METROPOLITALNYM SEMINARIUM
DUCHOWNYM WE WROCŁAWIU, DNIA 6 LISTOPADA 1978 ROKU**

Dnia 6 listopada 1978 roku odbyła się konferencja Księży Dziekanów Archidiecezji Wrocławskiej w Metropolitalnym Seminarium Duchownym we Wrocławiu pod przewodnictwem Ks. Arcybiskupa Metropolity Wrocławskiego Henryka Gulbinowicza. Program konferencji był następujący: 1. Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Metropolity; 2. Homilia, którą wygłosił Ks. Prałat Stanisław Pietraszko; 3. Zagajenie — wspomnienie zmarłych ostatnio kapłanów — Ks. Arcybiskup Metropolita Wrocławski; 4. Wykład: „Propozycje dotyczące przeprowadzania katechumenatu przedmałżeńskiego — Ks. Proboszcz mgr Marian Staneta; 5. Wykład: „Zadania poradnictwa rodzinnego i jego miejsce w duszpasterstwie rodzin” — p. prof. Krystyna Maciejewska.

Po przerwie wywiązała się szeroka dyskusja.

Po wspólnym obiedzie poszczególni referenci Kurii Arcybiskupiej zaznajomili Księży Dziekanów z bieżącymi komunikatami.

Na zakończenie konferencji krótką adorację Najświętszego Sakramentu przeprowadził Ks. Prałat Stanisław Pietraszko.

**REJONOWE DNI DUSZPASTERSKO-KATECHETYCZNE
W DNIACH 4, 5, 6, 7 GRUDNIA 1978 ROKU**

Rejonowe Dni Duszpastersko-Katechetyczne odbyły się w następujących terminach i dla następujących dekanatów:

1. Dnia 4 grudnia 1978 roku we Wrocławiu, w Arcybiskupim Seminarium Duchownym dla Dekanatów: Borów, Kąty Wrocławskie, Oleśnica, Syców, Środa Śl., Wiązów.
  - w Jeleniej Górze, w domu parafialnym parafii św. Erazma i Pankracego dla Dekanatów: Gryfów, Jelenia Góra-Wschód, Jelenia Góra-Zachód, Lubomierz.
  - W Wałbrzychu, w domu parafialnym parafii św. Aniołów Stróżów dla Dekanatów: Kamienna Góra, Wałbrzych-Południe, Wałbrzych-Północ.
2. Dnia 5 grudnia 1978 roku we Wrocławiu, w Arcybiskupim Seminarium Duchownym dla Dekanatów: Dzierżoniów-Południe, Dzierżoniów-Północ, Sobótka, Strzegom, Świdnica.
  - w Lubaniu Śl. w domu zakonnym S. Magdalenek dla Dekanatów: Bolesławiec-Wschód, Bolesławiec-Zachód, Lubań Śl., Węgliniec, Zgorzelec.

- w Legnicy, w domu zakonnym OO. Franciszkanów dla Dekanatów: Jawor, Legnica, Lubin, Złotoryja.
- 3. Dnia 6 grudnia 1978 roku we Wrocławiu, w Arcybiskupim Seminarium Duchownym dla Dekanatów: Wrocław-Południe, Wrocław-Północ, Wrocław-Wschód, Wrocław-Zachód.
  - w Kłodzku, w domu zakonnym OO. Franciszkanów dla Dekanatów: Bystrzyca Kłodzka, Kłodzko, Polanica Zdrój, Nowa Ruda.
  - w Brzegu, w domu parafialnym p.w. Św. Krzyża dla Dekanatów: Brzeg, Namysłów, Olawa.
- 4. Dnia 7 grudnia 1978 r. we Wrocławiu, w Arcybiskupim Seminarium Duchownym dla Dekanatów: Wrocław-Katedra, Wrocław-Sródmieście, Ścinawa.
  - w Trzebnicy, w domu zakonnym SS. Boromeuszek dla Dekanatów: Góra Śl., Milicz, Trzebnica, Wołów.
  - w Bardo Śl., w domu zakonnym OO. Redemptorystów dla Dekanatów: Kamieniec Ząbkowicki, Ząbkowice Śl., Ziębice.

12

**TERMINARZ
REJONOWYCH DNI DUSZPASTERSKO-KATECHETYCZNYCH
4—7 GRUDNIA 1978 ROKU**

4 grudnia (poniedziałek)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Wincenty Urban
- b. Homilia — Ks. Prałat Józef Pazdur
- c. Wykład I — Ks. Rektor Józef Majka
- d. Wykład II — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski

Jelenia Góra — Dom parafialny par. Św. Erazma i Pankracego

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Adam Dyczkowski
- b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
- c. Wykład I — Ks. Profesor Jan Krucina
- d. Wykład II — Ks. Mgr Marian Staneta

Wałbrzych — Dom parafialny Św. Aniołów Stróżów

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Prof. Julian Michalec
- d. Wykład II — Ks. Dziekan Jan Tympalski

5 grudnia (wtorek)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Arcybiskup Henryk Gulbinowicz
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Rektor Józef Majka
- d. Wykład II — Ks. Mgr Marian Staneta

- Lubań Śl. — Dom zakonny SS. Magdalenek
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
c. Wykład I — Ks. Prof. Dr Julian Michalec
d. Wykład II — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski

- Legnica — Dom zakonny OO. Franciszkanów
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Adam Dyczkowski
b. Homilia — Ks. Prałat Józef Pazdur
c. Wykład I — Ks. Profesor Dr Jan Krucina
d. Wykład II — Ks. Dziekan Jan Tympalski

6 grudnia (środa)

- Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Wincenty Urban
b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
c. Wykład I — Ks. Rektor Józef Majka
d. Wykład II — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski

- Kłodzko — Dom zakonny OO. Franciszkanów
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Adam Dyczkowski
b. Homilia — Ks. Prałat Józef Pazdur
c. Wykład I — Ks. Profesor Dr Jan Krucina
d. Wykład II — Ks. Dziekan Jan Tympalski

- Brzeg — Dom parafialny par. Św. Krzyża
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
c. Wykład I — Ks. Prof. Dr Julian Michalec
d. Wykład II — Ks. Mgr Marian Staneta

7 grudnia (czwartek)

- Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Wincenty Urban
b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
c. Wykład I — Ks. Rektor Józef Majka
d. Wykład II — Ks. Mgr Marian Staneta

- Trzebnica — Dom zakonny SS. Boromeuszek
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
c. Wykład I — Ks. Profesor Dr Jan Krucina
d. Wykład II — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski

- Bardo — Dom zakonny OO. Redemptorystów
a. Przewodniczący — Ks. Biskup Adam Dyczkowski
b. Homilia — Ks. Prałat Józef Pazdur
c. Wykład I — Ks. Prof. Dr Julian Michalec
d. Wykład II — Ks. Dziekan Jan Tympalski

**PORZĄDEK DZIENNY REJONOWYCH DNI SKUPIENIA
DUSZPASTERSKO-KATECHETYCZNYCH 4, 5, 6, 7 GRUDNIA 1978 R.**

- Godz. 9,45 — Przygotowanie do Mszy św.
- 10,00 — Msza św. koncelebrowana — przewodniczą Księża Biskupi
— Homilia: „Życie rodzinne przedmiotem szczególnej troski duszpasterza”.
- 11,30 — Obrady w wyznaczonej sali:
— Zagajenie i wprowadzenie w tematykę Dnia Skupienia — Księża Biskupi
— Wykład I: „Rodzina Kościołem domowym — Kościół domowy w służbie życia” — program pracy duszpasterskiej na rok 1978/79.
— Dyskusja
- 13,00 — Przerwa obiadowa
- 14,00 — Wykład II: „Problemy duszpasterskie związane z przygotowaniem do życia w rodzinie chrześcijańskiej”.
— Dyskusja
— Komunikaty Kurii Metropolitalnej
— Podsumowanie Dnia Skupienia
- 16,00 — Adoracja Najśw. Sakramentu.

14

**POSIEDZENIE RADY KAPLAŃSKIEJ
ARCHIDIECEZJI WROCŁAWSKIEJ, DNIA 14 GRUDNIA 1978 ROKU
W METROPOLITALNYM SEMINARIUM DUCHOWNYM
WE WROCŁAWIU**

Dnia 14 grudnia 1978 roku, we czwartek odbyło się w Metropolitalnym Seminarium Duchownym we Wrocławiu posiedzenie Rady Kapłańskiej Archidiecezji Wrocławskiej, z następującym porządkiem dziennym:

1. Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem Ks. Arcybiskupa Metropolity Henryka Gulbinowicza w kaplicy seminaryjnej o godz. 10-tej rano. Homilię wygłosił Ks. Prałat Józef Pazdur.
2. Zagajenie — Ks. Arcybiskup Metropolita;
3. Odczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia odbytego dnia 29 września 1977 roku;
4. Referat: „Kolegialność na szczeblu dekanatu i parafii” — Ks. Biskup Adam Dyczkowski;
5. Dyskusja;
6. Informacja o pracach nad statutem Rady Kapłańskiej — Ks. dr Edward Górecki;
7. Komunikaty;
8. Wolne głosy;
9. Opłatek — wspólny posiłek.

ZMIANY TERYTORIALNE

1. Odłączono miejscowość Posadowice i Sątók z parafii Zowidowice z siedzibą w Zbytowej i przyłączono je do parafii Bierutów (z dniem 4. XII. 1978 r.).
2. Odłączono z parafii Wniebówzięcia NMP w Kłodzku:
  - a) odcinek ul. Malczewskiego
numery nieparzyste: 1, 3, 5, 7, 9,
numery parzyste: 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26;
bloki: C-1, C-2, C-3, C-4, D-1, D-2, D-3, E-1, E-2, E-3, F-1, F-2, F-3,
G-1, G-2, G-3, H-1, H-2, H-3;
  - b) odcinek ul. Dunikowskiego — numery: 1/I, 1/III — osiedle „Nysa”
i przyłączono do parafii MB Różańcowej w Kłodzku (z dniem 18. XII. 1978 r.).
3. Odłączono miejscowość Nowiny z parafii Gniechowice i przyłączono ją do parafii Wierzbice (z dniem 31. XII. 1978 r.).
4. Odłączono miejscowości: Biestrzyków i Lamowice z parafii Ołtaszyn i przyłączono do parafii Żerniki Wrocławskie (z dniem 25 stycznia 1979 r.).

TERMINARZ REKOLEKCJI KAPLAŃSKICH W ROKU 1979

Rekolekcje kapłańskie, które odprawiać mamy co roku, odbędą się w następujących miejscach i terminach:

1. Bardo Śl. — klasztor OO. Redemptorystów: Seria pierwsza: 6. VI—9. VI; Seria druga: 18. VI—21. VI — początek zajęć w ramach tych serii o godz. 12-tej w pierwszym dniu;
Seria trzecia: 15. VIII—18. VIII — początek tej serii o godz. 20-tej.
2. Metropolitalne Seminarium Duchowne we Wrocławiu: Seria pierwsza: 26. VI—29. VI; Seria druga: 2. VII—5. VII; Seria trzecia: 30. VII—2. VIII — początek każdej serii o godz. 12-tej w dniu pierwszym.
- Zgłoszenia należy przesłać do Wydziału Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej do dnia 1 czerwca 1979 roku.

**POWIADOMIENIE O ZMIANIE ADRESÓW PARAFII
W OBRĘBIE MIASTA JELENIA GÓRA**

Uprzejmie powiadamy, że parafie:

1. Maciejowa
2. Cieplice Śl.-Zdrój
3. Sobieszów

zostały włączone w obręb miasta Jelenia Góra.

Z uwagi na to zmienia się dotychczasowe nazwy wymienionych parafii na:

1. Parafia św. Piotra i Pawła Ap.
ul. Wrocławska 132, 58-500 Jelenia Góra, tel. 248-22
2. Parafia św. Jana Chrzciciela
ul. Cieplicka 9, 58-560 Jelenia Góra — Cieplice, tel. 511-00,
3. Parafia św. Marcina
ul. Cieplicka 219, 58-570 Jelenia Góra — Sobieszów, tel. 534-10.

18

ŚWIĘCENIA

Dnia 3 grudnia 1978 r. J. E. Ks. Arcybiskup Metropolita Henryk Gulbinowicz udzielił święceń Diakonu w kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku Konradowi Bartłomiejowi Ratajowi z Zakonu OO. Franciszkanów w Kłodzku.

Dnia 8 grudnia 1978 r. J. E. Ks. Arcybiskup Metropolita Henryk Gulbinowicz dokonał obłóczyn 34 alumnów Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Katedrze Wrocławskiej.

Dnia 8 grudnia 1978 r. J. E. Ks. Biskup pomocniczy Adam Dyczkowski udzielił święceń Diakonu Eugeniuszowi Bernardowi Grytnerowi ze Zgromadzenia Ks. Salwatorianów w kościele parafialnym w Bagnie Śl.

Dnia 2 lutego 1979 roku J. E. Ks. Arcybiskup Metropolita Henryk Gulbinowicz w kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku wyswięcił na kapłanów następujących Diakonów z Zakonu OO. Franciszkanów: 1. Bogumiła Jana Bednarskiego; 2. Marka Knopińskiego; 3. Bonifacego Antoniego Rajmana; 4. Bartłomieja Konrada Rataja; 5. Rafała Bernarda Segieta; 6. Feliksa Stanisława Skrzydło; 7. Jakuba Janusza Włodarczyka.

Tegoż dnia przyjęli święcenia Diakonu: 1. Wiesław Stanisław Chomik; 2. Ryszard Dzierżęga; 3. Benedykt Robert Uliczka; 4. Szymon Albert Wočka.

19

ZMIANY WŚRÓD DUCHOWIEŃSTWA NOMINACJE

Mianowani: J. E. Ks. Biskup pomocniczy Adam Dyczkowski — wikariuszem generalnym w Archidiecezji Wrocławskiej; J. E. Ks. Biskup pomocniczy Tadeusz Rybak — kanonikiem gremialnym Metropolitalnej Kapituły Wrocławskiej; J. E. Ks. Biskup pomocniczy Adam Dyczkowski — kanonikiem gremialnym Metropolitalnej Kapituły Wrocławskiej; Ks. lic. Mirosław Ratajczak, po zwolnieniu z obowiązków prefekta Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu — ojcem duchowym tegoż Seminarium; Ks. mgr Kazimierz Marks — dziekanem Dékanatu Wrocław-Sródmieście; Ks. Eugeniusz Waresiak — dziekanem Dekanatu w Miliczu;

19

Ks. dr Stanisław Dudek, profesor Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu — sędzią prosynodalnym Metropolitalnego Sądu Duchownego; Ks. Albin Leśniak TS — kapłanem Sióstr Pasterek w Prążniku; Ks. Marian Manet TS — kapłanem szpitala w Lubiniu; Ks. Kosma Kowalski SDS — rektorem kościoła w Rościślawicach; Ks. Michał Nikolin TS — rektorem kościoła w Składowicach; Ks. Jan Sereda CSMA — rektorem kościoła w Sobocie; Ks. Józef Zych TS — rektorem kościoła w Żelaznym Moście.

MIANOWANI ADMINISTRATORAMI

Ks. Wiktor Adam TJ — parafii p.w. Św. Klemensa we Wrocławiu; Ks. Ferdynand Baranowski TS — parafii p.w. Św. Mikołaja we Wrocławiu; O. Alojzy Chojna SSCC — w Gorzanowie; Ks. Tadeusz Czuchraj, wikariusz w Lubaniu Śl. — w Różance; O. Marian Fromelc SSCC — w Starej Łomnicy; Ks. Jan Gabor — w Bierutowie; Ks. Józef Górak, administrator w Kosiskach — w Siedlęcinie; Ks. Tadeusz Janicki — w Wierzbnej k. Świdnicy; Ks. Zbigniew Kondracki — w Cerekwicy; Ks. Henryk Krajewski — w Jugowie; Ks. Stanisław Kusy — w Kunicach Legnickich; Ks. Witold Kuśmierz TJ — parafii św. Macieja we Wrocławiu; Ks. Jan Lombarski — w Rokitkach; Ks. Andrzej Łutnik — w Biestrzykowicach; Ks. Józef Martyniuk — w Rogowie Sobóckim, Ks. Stanisław Melnik — w Radochowie; Ks. Marian Mościński — w Zawidowicach z siedzibą w Zbytowej; Ks. Kazimierz Parciak TS — parafii MB Częstochowskiej w Lubinie; Ks. Tadeusz Pater TS — w Sułowie; Ks. Władysław Poleszczuk — w Witowicach; Ks. Wojciech Sękowski — w Starych Bogaczowicach; Ks. Franciszek Socha TS — w Chocianowie; Ks. Witold Stańczak TChr — w Wigańnicach; Ks. mgr Józef Strugarek — parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Oławie; Ks. Jan Szetelnicki — w Ujeździe Górnym; O. Eugeniusz Szkocny SSCC — w Sokołowce; Ks. Andrzej Szyler — w Boguszycach; Ks. Lech Tomaszuk MSF — w Szczytnie Śl.; Ks. Józef Wojdak — w Ligocie Książęcej; Ks. Stanisław Walczak TS — w Środzie Śl.; Ks. Jan Wojewódka CSMA — w Pławnej; Ks. Stanisław Woźniakiewicz — w Zbylutowie; O. Melchior Jan Wróbel OCD — parafii p.w. Opieki św. Józefa we Wrocławiu.

MIANOWANI KS. WIKARIUSZAMI

Ks. Jerzy Bagiński SAC — w Przedborowej; Ks. Piotr Biegus TS — parafii p.w. Najśw. Serca P.J. w Lubinie; Ks. Kazimierz Boryna MSF — w Szczytnej Śl.; Ks. Kazimierz Bożek SDS — w Trzebnicy; O. Tadeusz Brak OCist — w Henrykowie Ząbkowickim; Ks. January Chorążewicz TS — w parafii p.w. Św. Krzyża w Jeleniej Górze; Ks. Benedykt Flasiński CM — we Wrocławiu-Oporowie; O. Rajmund Grzesik OM I — we Wrocławiu-Popowicach; Ks. Kazimierz Jasiński TChr — parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Ziębicach; Ks. Jerzy Krafczyk — parafii p.w. Św. Mikołaja

w Świebodzicach; Ks. Andrzej Laskowski TS — parafii św. Michała we Wrocławiu; Ks. Henryk Matusik SDS — w Dobroszycach; O. Władysław Julian Pawlik SSCC — w Gorzanowie; O. Edward Rupik OMI — we Wrocławiu-Popowicach; O. Jan Sadowski OMI — we Wrocławiu-Popowicach; Ks. Franciszek Socha TS — w Chocianowie; O. Kazimierz Szczepaniak OMI — we Wrocławiu-Pilczycach; Ks. Jan Szpilka SDS — w Obornikach Śl.; O. Benedykt Zima OCist. — w Henrykowie Ząbkowickim; Ks. Edward Zubrzycki, po urlopie zdrowotnym — w Odrzychowicach Kłodzkich.

PRZENIESIENI KSIĘŻA WIKARIUSZE

Ks. Bonawentura Boryczka z Bystrzycy Kłodzkiej do parafii p.w. Św. Mikołaja w Brzegu; Ks. Stanisław Jachymczyk z Lewina Byzskiego do Jaworzyny Śl.; Ks. Józef Kijak z parafii św. Józefa w Świdnicy do Malczyc; Ks. Andrzej Pajdak z Malczyc do Walimia; Ks. Augustyn Szczepanik z parafii p.w. św. Mikołaja w Świebodzicach do Gądkowic; Ks. Henryk Śmigieński z Długołęki do Szewc; Ks. Stefan Świdroń z Walimia do Karpacza.

ODWOŁANI PRZEZ WŁADZE ZAKONNE

Ks. Stanisław Błaż TJ — administrator parafii p.w. św. Macieja we Wrocławiu; O. Alojzy Chrószcz OMI — wikariusz we Wrocławiu-Popowicach; Ks. Stefan Duda MSF — wikariusz w Szczytnej Śl.; Ks. Tomasz Frankow TChR — wikariusz parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Ziębicach; Ks. Stanisław Gałgan TS — wikariusz parafii p.w. N. S. P. J. w Lubinie; Ks. Tadeusz Gleń SDS — wikariusz w Obornikach Śl.; Ks. Stanisław Głowiński CSMA — wikariusz w Pławnej; O. Stanisław Andrzej Grabowski SSCC — administrator w Gorzanowie; O. Mieczysław Hałaszkowski OMI — wikariusz we Wrocławiu-Popowicach; Ks. Edward Jeleń CSMA — administrator w Pławnej; Ks. Zdzisław Kortyba TS — administrator w Chocianowie; O. Józef Kowalik OMI — wikariusz we Wrocławiu-Popowicach; Ks. Jan Lis SDS — rektor kościoła w Rościszowicach; Ks. Stanisław Madeja TS — administrator w Środzie Śl.; O. Teofil Mierzejewski SSCC — administrator w Starej Łomnicy; O. Eugeniusz Jan Morawski OCD — administrator parafii p.w. Opieki św. Józefa we Wrocławiu; O. Leopold Nowak OP — wikariusz parafii p.w. św. Wojciecha we Wrocławiu; Ks. Wojciech Paluchowski CM — wikariusz we Wrocławiu-Oporowie; O. Władysław Julian Pawlik SSCC — wikariusz w Gorzanowie; Ks. Stanisław Pieczara SDS — wikariusz w Trzebnicy; Ks. Henryk Pieglowski TS — administrator w Sułowie; Ks. Stanisław Reca TS — administrator parafii p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Lubinie; O. Mieczysław Rečko SSCC — administrator w Sokołowce; Ks. Tadeusz Rykaczewski SAC — wikariusz parafii p.w. św. Franciszka w Wałbrzychu; Ks. Wiesław Stojaczyk TChR — administrator w Wigańcicach;

O. Roman Wantuch CSSR — administrator w Bardzie Śl.; Ks. Edmund Weinert TS — administrator parafii p.w. św. Mikołaja we Wrocławiu; Ks. Stanisław Wieczorek MSF — administrator w Szczytnej Śl.; Ks. Franciszek Wilczek TJ — administrator parafii p.w. św. Klemensa we Wrocławiu.

URLOP ZDROWOTNY OTRZYMAŁ: Ks. Marian Chmiel, wikariusz w Jaworzynie Śl.

NA MISJE DO KANADY WYJECHAŁ: Ks. Jan Bednarz, wikariusz w Gądkowicach.

PRZESZEDŁ W STAN SPOCZYNKU: Ks. Jan Czornysz, przebywający w Kątach Wrocławskich; Ks. Piotr Sobkowicz, administrator w Ujeździe Górnym.

ZMARLI: Ks. Mieczysław Żerek, wikariusz w Złotoryi, zmarł dnia 18 grudnia 1978 roku w 32 roku życia a w 8 roku kapłaństwa, pochowany dnia 22 grudnia 1978 roku w Strzelinie;

Ks. mgr Michał Dunas, administrator w Bożkowie, zmarł dnia 19 stycznia 1979 roku, w 65 roku życia a w 41 roku kapłaństwa, pochowany w Bożkowie dnia 22 stycznia 1979 roku;

Ks. Kazimierz Struzik, wikariusz w Sulikowie, zmarł dnia 31 stycznia 1979 roku w Sulikowie, w 34 roku życia a w 9 roku kapłaństwa, pochowany dnia 4 lutego 1979 roku w Mokrsku koło Wielunia.

Niech odpoczywają w pokoju!

Wszyscy kapłani archidiecezji wrocławskiej są zobowiązani do odprawienia Mszy św. na wiadomość o śmierci kapłana inkardynowanego do archidiecezji!

20

SPRAWOZDANIE Z PRAC METROPOLITALNEGO SĄDU DUCHOWNEGO WE WROCŁAWIU JAKO TRYBUNAŁU I, II i IV INSTANCJI ZA ROK 1978

I. PROCESY ZWYCZAJNE O NIEWAŻNOŚĆ MAŁŻEŃSTWA

Pozostały z roku 1977 procesy zwyczajne	103
w tym jako w Trybunale I Instancji	64
jako w Trybunale II Instancji	38
i jako w Trybunale IV instancji	1
Nowych podań wpłynęło i rozpatrzone	98
z tego skierowano do właściwych Sądów Duchownych	6
Procesy informacyjne prowadzono	94
Wydano dekretów oddalających powództwo	16
w tym jako w Trybunale I Instancji	11
i jako w Trybunale II Instancji	5
Przyjęto do przewodu sądowego nowych spraw	78
w tym jako w Trybunale I Instancji	41
z tego odnośnie małżeństwa zawartego w innej diecezji	1
a jako w Trybunale II Instancji	37

Razem prowadzono procesów zwyczajnych	181
w tym jako w Trybunale I Instancji	105
jako w Trybunale II Instancji	75
i jako w Trybunale IV Instancji	1
Zakończono procesów zwyczajnych	90
w tym wyrokiem pozytywnym (Constant de nullitate)	52
z tego jako w Trybunale I Instancji	28
jako w Trybunale II Instancji	23
i jako w Trybunale IV Instancji	1
a wyrokiem negatywnym (non constat de nullitate)	36
z tego jako w Trybunale I Instancji	20
i jako w Trybunale II Instancji	16
złożono zaś do archiwum na skutek rezygnacji stron sprawy	2
z tego jako w Trybunale I Instancji	1
i jako w Trybunale II Instancji	1
W toku załatwienia jest procesów zwyczajnych	81
w tym jako w Trybunale I Instancji	56
i jako w Trybunale II Instancji	35

II. SPRAWY O NIEDOPEŁNIENIE MAŁŻEŃSTWA

Nowa prośba wpłynęła	1
Przyjęto do rozpatrzenia i prowadzono tę sprawę	1
Otrzymało dyspensę od Ojca św.	1
W toku załatwienia jest sprawa	1

III. SPRAWY O SEPARACJĘ MAŁŻEŃSTWA

Nowe podanie wpłynęło	1
Przyjęto do rozpatrzenia tę sprawę, która jest w toku załatwienia	1

IV. SPRAWY DOMNIEMANEJ ŚMIERCI

Pozostała z roku 1977 sprawa	1
Nowe podania wpłynęły	3
Razem prowadzono sprawy	4
Zakończono sprawy	3
w tym wydano dekrety wdowieństwa	2
a załatwiono negatywnie sprawę	1
W toku załatwienia jest sprawa	1

V. SPRAWY O DEKRET „NIHIL OBSTAT” Z TYTUŁU BRAKU FORMY KANONICZNEJ MAŁŻEŃSTWA

Nowych podań wpłynęło	13
Przyjęto do rozpatrzenia i prowadzono spraw	13
Zakończono te sprawy i wydano dekretów „Nihil obstat”	13

VI. PISMA, REKWIZYCJE, INFORMACJE

Pism różnych wysłano	2.392
w tym poleconych	274
Rekwizycji z innych Sądów Duchownych załatwiono	487
Informacji ustnych udzielono	209

Ks. Józef Mandziuk

21

ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE I BIBLIOTEKA KAPITULNA WE WROCŁAWIU SPRAWOZDANIE ZA ROK 1978

W roku sprawozdawczym wymienione naukowe instytucje kościelne Archidiecezji Wrocławskiej służyły duszpasterstwu, nauce oraz kulturze polskiej.

Wrocławska Kuria Metropolitalna pokrywała wszystkie wydatki związane z funkcjonowaniem i prowadzeniem tychże instytucji.

I. KONSERWACJA

Siostry Elżbietanki w porze letniej przeprowadziły oczyszczenie zbiorów oraz wymyły wszystkie magazyny archiwalne i biblioteczne. W miarę przydzielanych funduszy poddano fachowej konserwacji, oprawie lub przeoprawie następującą ilość rękopisów i druków:

1. rękopisów archiwalno-bibliotecznych	39
2. inkunabułów	23
3. starodruków	417
4. druków nowych i czasopism	1.315
	Razem 1.794

Sporządzono 60 pudełek na archiwalia.

II. OBSŁUGA KORZYSTAJĄCYCH ZE ZBIORÓW

1. zwiedzania w celu korzystania ze zbiorów	1.845
2. osoby korzystające	190
3. książki wydane do pracowni w tomach	2.373
4. jednostki archiwalne wydane do pracowni	2.540
5. kwerendy pisemne	51
6. inne kwerendy	5.637
7. wyjaśnienia i informacje	121
8. dokonane adnotacje metrykalne	540
9. przyjęte i wpisane kopie metrykalne	100
10. korespondencja	72

III. BUDYNEK I JEGO WYPOSAŻENIE

W roku sprawozdawczym założono centralne ogrzewanie w części mieszkalnej budynku. Nadal daje się dotkliwie odczuć brak pomieszczeń na rosnącą ilość nabytków archiwalno-bibliotecznych.

IV. NABYTE ARCHIWALNO-BIBLIOTECZNE

Zbiory archiwalne powiększyły się:

1. w dziele rękopisów o 18 jednostek archiwalnych,
2. w dziale metryk o 6 pozycji w ilości 33 dawnych metryk z terenu Archidiecezji Wrocławskiej.

Zbiory biblioteczne wzbogaciły się:

1. W dziale rękopisów o 17 egzemplarzy, m. in. Vollständiges Kirchenbuch darinnen die Evangelia und Episteln auf alle Fest-Sonn- und Apostel Tage durchs ganze Jahr. Leipzig 1771. Cz. II rękopis w jęz. niemieckim i polskim. Depozyt z parafii Wierzchowice, dek. Milicz, przekazany przez ks. Edmunda Piotrkowskiego; Joannes Kügler: Jus Canonicum ad libros V Decretalium Gregorii IX. 1704 r. Depozyt z parafii Gryfów Śl., przekazany przez ks. Rudolfa Ujde.

2. W dziale książek o 236 pozycji otrzymanych wyłącznie drogą darowizny: ks. arcbp Henryk Gulbinowicz — 1; ks. bp Wincenty Urban — 166; Ks. Dionizy Baran — 34; ks. Jan Bednarz — 1; ks. Jerzy Czernal — 1; ks. Tadeusz Kisiński — 1; ks. Kazimierz Malinoś — 1; ks. Józef Mandziuk — 1; ks. Józef Piechaczek — 2; ks. Czesław Sawicz — 1; ks. Stanisław Turkowski — 17; ks. Kazimierz Solecki — 3; s. Mieczysława Krawczyńska — 1; p. Maria Lohr — 3; p. Wiktor Dziulikowski — 2.

V. TEMATY PRAC NAUKOWYCH

W roku sprawozdawczym korzystano z materiałów archiwalno-bibliotecznych tutejszych zbiorów przy opracowywaniu następujących tematów:

1. Prace drukowane

Danielski Wojciech, ks., Agendy i kancjonały katedry krakowskiej na Wawelu. Roczn. teol.-kan. T. 24: 1977 z. 4 s. 35—53.

Danielski Wojciech, ks., Przedtrydenckie księgi liturgiczne pochodzenia czeskiego w bibliotekach polskich. Roczn. teol.-kan. T. 23: 1976 s. 85—94.

Dębski Jan, ks., Wyrażenie idei doksologiczno-eschatycznych w wystroju architektonicznym oraz programie ikonograficznym kościoła cysterskiego w Krzeszowie na Śląsku. W: Teologia nauką o Bogu. Kongres Teologów Polskich 1976. Kraków 1977 s. 364 (streszczenie).

Erler Uta Karin, Reichs- und Verfassungsgeschichtliche Probleme der Säkularisation, durch den Preussischen in Schlesien im Jahre 1810. Bamberg 1978.

Grüger Heinrich, Heinrichau. Geschichte eines Schlesischen Zisterzienserklosters 1227—1977. Köln 1978.

Izdebska Anatolia Wanda, s., Działalność Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej w latach 1854—1939. Rzym-Wrocław 1976.

Karłowska-Kamzowa Alicja, Gotyckie rękopisy iluminowane na Śląsku (do 1450 r.). W: Średniowieczna kultura na Śląsku. Wrocław 1977 s. 101—124.

Orzechowski Kazimierz, Kurie śląskiego sejmu w XVII i w pierwszej połowie XVIII wieku. Sobótka. R. 33: 1978 nr 3 s. 313—331.

Orzechowski Kazimierz, *Porządek obrad i charakter zjazdów dla odbioru rachunków (ze studiów nad starymi zgromadzeniami Śląska)*. Kwartalnik Opolski. R. 24: 1978 nr 3 s. 5—19.

Ostrzołek Henryk, ks., *Śpiewy gregoriańskie w „Pontificale” biskupów krakowskich z XI—XII w.* Studia Gdańskie. T. 2: 1976 s. 185—210.

Pater Józef, ks., *Katalog nabytków Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu w latach 1973—1977*. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 35: 1977 s. 131—144.

Pater Józef, ks., *Recenzja: Bp Wincenty Urban: Sługa Boży Józef Bilczewski arcybiskup-metropolita lwowski 1860—1923*. Wrocław 1977. Homo Dei. R. 47: 1978 nr 4.

Pater Józef, ks., *Zakony w Polsce — Elżbietanki*. Gość Niedzielny. Nr 17: 1978 s. 8.

Pater Mieczysław, *„Gazeta Górnośląska” w świetle korespondencji Franciszka Pynieńskiego z biskupem Wrocławskim Henrykiem Försterem (1879—1881)*. Studia Śląskie. Seria nova. T. 32: 1977 s. 321—344.

Rybandt Stanisław, ks., *Datowane wzmianki imienne z okresu średniowiecza o opatach i mnichach cysterskich w Rudach*. Sobótka. R. 32: 1977 nr 4 s. 495—500.

Rybandt Stanisław, ks., *Średniowieczne opactwo cysterskie w Rudach*. Wrocław 1977.

Skielczyński Zbigniew, ks., *Recenzja: Józef Mandziuk: Biblioteka przy kościele św. Jakuba w Nysie*. Roczniki Biblioteczne. R. 20: 1976. Studia Theologica Varsaviensia. R. 16: 1978 nr 2 s. 294—295.

Urban Wincenty, bp, *Biskup Józef Marek (1932—1978)*. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 33: 1978 nr 3—4 s. 90—94.

Urban Wincenty, bp, *Działalność Sekcji Historii Kościoła w latach 1964—1977*. Studia Theologica Varsaviensia. R. 16: 1978 nr 1 s. 221—226.

Urban Wincenty, bp, *Jan Chryzostom Printz a Buchaw i jego biblioteka z XVII wieku*. Roczniki Biblioteczne. R. 21: 1977 z. 1—2 s. 191—217.

Urban Wincenty, bp, *Ks. Profesor Eugeniusz Tomaszewski (1918—1978)*. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 33: 1978 nr 8—9 s. 256—262.

Urban Wincenty, bp, *Konferencje ascetyczne o ślubach zakonnych*. Wrocław 1977 (Typografia P. U. G. Roma).

Urban Wincenty, bp, *„Nasza Przeszłość” — dzieło ks. Alfonsa Schletza*. Nasza Przeszłość. T. 50: 1978 s. 43—56.

Urban Wincenty, bp, *Na tropach św. Elżbiety*. Wrocław 1978.

Urban Wincenty, bp, *Przypomnienie postaci ks. Jana Schefflera*. W drodze. 1978 nr 8 s. 83—87.

Urban Wincenty bp, *Rękopis dzieł św. Cypriana z XV wieku w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu*. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 35: 1977 s. 247—250.

Urban Wincenty, bp, *Sługa Boży Józef Bilczewski arcybiskup — metropolita lwowski 1860—1923*. Wrocław 1977 (Typografia P. U. G. Roma).

Weiss Adam, ks., *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*. Lublin 1977.

Zduniak Maria, W sprawie zbiorów Józefa Elsnera. Muzyka. 1977 nr 2 s. 79—82.

Ziomecka Anna, Figura Madonny Tronującej z Kamiennej Góry i początki drewnianej rzeźby gotyckiej na Śląsku. Z dziejów sztuki śląskiej. Warszawa 1978 s. 13—40.

2. Prace nie drukowane

Becker Winfried, Biographie des Zentrumsführers Georg von Hertling (1843—1919).

Bögner Józef, Geschichte des Ortes und der Pfarrei Baumgarten.

Cetwiński Marek, Regesty śląskie — rok 1353.

Domański Józef, Spis bohemiców w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu.

Duplaga Zbigniew, Urząd triumwira w starożytnym Egipcie.

Dusza Tadeusz, ks., Czasopisma misyjne w bibliotekach polskich.

Fesser Gerd, Die Rolle der bürgerlichen Parteien bei der Gesetzgebung des deutschen Reichstages vor 1914.

Grzęda Józef, ks., Zagadnienia polityczno-społeczne w kaznodziejstwie polskim pierwszej połowy XVIII w.

Gründer, Über die deutschen katholischen Missionen in der kurzen deutschen Kolonialphase (1884—1914).

Gumiński Samuel, Barokozacja wnętrza kościoła św. Stanisława i Wacława w Świdnicy.

Horst Joachim, Zur Geschichte des Landes Lebus und die Entwicklung der Stadt Frankfurt (Oder) im 12. und 13. Jahrhundert.

Irgang Winfried, Schlesisches Urkundenbuch.

Janikowska Krystyna, Aureole w sztuce sakralnej Dolnego Śląska w okresie późnego gotyku 1450—1520.

Jankowski Piotr, Epitafium Jakuba Schoresiusa w kościele św. Jakuba w Nysie.

Jung Paul, ks., Lebensbild Bischofs Heinrich Wienken.

Loth Wilfried, Geschichte der Deutschen Zentrumspartei 1907—1917.

Łagodziński Czesław, ks., Rzymsko-katolicka parafia w Kępnie w pierwszej połowie XX wieku. Przyczynek do dziejów duszpasterstwa w Wielkopolsce.

Mandziuk Józef, ks., 45 artykułów do Słownika Teologów Polskich pod red. ks. prof. dra Hieronima Wyczywskiego (w druku).

Mandziuk Józef, ks., Działalność duszpasterska Jana V Turzo biskupa wrocławskiego (1506—1520), (oddany do druku).

Mandziuk Józef, ks., Erazmiana w Bibliotece Parafialnej w Nysie (w druku).

Mandziuk Józef, ks., Spuścizna literacko-teologiczna Stanisława kard. Hozjusza (w druku).

Mazak Stanisław, ks., Polskość ks. dra Jana Dzierżonia.

Mueller Franciszek, Frederick Rese (1791—1871) Bishop of Detroit.

Molenda Danuta, Miasta górnicze w Polsce i Europie środkowej od XIII do XVII w.

- Nowacki Jan, ks., Dzieje duchowieństwa na Bukowinie.
Olejnik Oktawiana, Guzy Irena, Sługa Boży Edmund Bojanowski, założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niep. Pocz.
Passon Alfred, ks., Zarys dziejów parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Andrzeja i Jakuba w Pawłowiczkach.
Pater Józef, ks., Nabytki Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu w 1978 r.
Pater Józef, ks., Z eklesiologii Stanisława Hozjusza.
Pattloch Paul, Über die grossen Kardinäle des 3. Reiches.
Pawluk Henryk, ks., Rzymsko-katolicka parafia Matki Boskiej Bolesnej w Kłodnicy.
Reginek Antoni, ks., Pasje chorałowe w Polsce w XV—XVII w.
Rychel Elżbieta, Archaizmy językowe w polskich kołedach i pastorałkach.
Rymaszewska Janina, Słownik polszczyzny XVI w.
Sachs R., Szkoła snycerska w Cieplicach.
Siegele W. L., Das Reichskonkordat vom 20. Juli 1933.
Skolik Lucjan, Teologia obecności Chrystusa we wspólnocie wiernych (Mt 18, 20).
Sołomba Antoni, O stosunkach wyznaniowych w b. Prusach Wschodnich w okresie międzywojennym.
Sroka Kazimierz, Kult Najświętszego Sakramentu w Archidiakonacie Głogowskim w okresie rekatolizacji do poł. XVII w.
Stolarczyk Mieczysława Anita, Artystyczne przejawy kultu św. Anny na Śląsku w 1 poł. XVIII w.
Swastek Józef, ks., Duchowość św. Brygidy.
Szczepanik Andrzej, Obronna wieża mieszkalna w Biestrzykowie.
Szczotka Marian, ks., Depositio crucis, Elevatio et Visitatio sepulchri w Polsce do XVI w.
Szostek Teresa, Exempla w kazaniach Jakuba z Paradyża i Mikołaja z Błonia.
Urban Wincenty, bp, Jan Leuderode i jego księgozbiór z XVII w.
Urban Wincenty, bp, Prepozyt Gotard Franciszek Schaffgotsch jako bibliofil XVI w.
Urban Wincenty, bp, Sakrament chrześcijańskiej dojrzałości.
Urban Wincenty, bp, Wspomnienia pośmiertne, oddane do druku: Ks. Prałat Czesław Wehrstein; Ks. Profesor dr Franciszek Ilków-Gołąb; Wspomnienie o ks. dr. Feliksie Kokoszce.
Walter R., Die Dommusik ab 1805.
Wardęska Zofia, Studia włoskie Mikołaja Kopernika.
Wiktor-Lepucka Józefa, Dzieje cystersów w Krzeszowie.
Wrabec Jan, Studium dokumentacyjno-historyczne zespołu klasztornego w Lubomierzu.
Zalewski Zbigniew, ks., Komunia św. wiernych w Polsce w czasie reformy trydenckiej.

VI. MIKROFILMOWANIE

W Stacji Mikrofilmowej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu wykonano mikrofilmy z tutejszych zbiorów w celach naukowych dla 19 osób na ich zamówienie i prośbę.

VII. WYCIECZKI

W 1978 r. Archiwum i Bibliotekę zwiedziło w celach naukowych 26 wycieczek zagranicznych i 12 krajowych.

VIII. UDZIAŁ W ZJAZDACH

Ks. dr Józef Mandziuk wziął udział w zebraniu poświęconym uczestnictwu bibliotek kościelnych w Narodowym Zasobie Bibliotecznym, które odbyło się w Bibliotece Narodowej w Warszawie dnia 26 IV 1978 r.

Bp Wincenty Urban

22

ZBIORY MEDALIERSKIE W MUZEUM ARCHIDIECEZJALNYM WE WROCŁAWIU W 1978 ROKU

I

Artykuł niniejszy nawiązuje w swej tematyce do poprzednich opracowań w tym względzie, mianowicie: *Medale papieży w zbiorach Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*. „Colloquium Salutis” 6: 1974 s. 53—97; *Zachowane monety i medale biskupów wrocławskich w Muzeum Archidiecezjalnym we Wrocławiu*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 33: 1977 s. 231—236.

Zestawienie niniejsze obejmuje zbiór medali, medalionów, monet i pamiątkowych odlewów nabytych dla tutejszych zbiorów głównie drogą darowizny. Podajemy je według ważniejszych donatorów.

A. Medale

1. Medal

Awers: Biskup Emanuel Schimoński. Popiersie. Profil lewej strony. Napis w otoku „Emanuel Schimonski Princ(eps) Episc(opus) Vratislaviensis”. Rewers: Dedykacja w języku łacińskim od kapituły katedralnej na jubileusz kapłaństwa 3 kwietnia 1825.

Ofiarował arcybiskup Henryk Gulbinowicz 4 IX 1978.

2. Medal

Awers: Elewacja katedry w Przemyślu. Napis: Katedra Przemyska 1375—1975.

Rwers: Herb. Deus-Caritas, „600-lecie Diecezji Przemyskiej”.

Ofiarował biskup Józef Marek.

3. Medal

Awers: Katedra — Szczecin. Napis — Diecezja Szczecińsko-Kamieńska Metropolii Gieźnieńskiej — Herb.

Rewers: Bolesław Krzywousty, św. Otton. „Jubileusz chrztu Ziemi Szcze-
cińskiej 1124—1974”.

Ofiarował biskup Józef Marek.

4. Medal

Popiersie św. Franciszka z Asyżu — Jubileusz błogosławionej śmierci
Franciszka z Asyżu 1226—1976. Bóg mój i wszystko.

Ofiarował biskup Józef Marek. .

5. Medal

Awers: Pułaski, Washington, Kościuszko. „Za Waszą i naszą wolność
1776—1976”. For Your Freedom and Ours.

Rewers: Mapa Stanów Zjednoczonych. Polish American Congress. Bi-
centennial Committee.

Ofiarował biskup Józef Marek.

6. Medal

Awers: Błogosławiony Maksymilian Kolbe.

Rewers: Kościół — Niepokalanów 1927—1977.

Ofiarował biskup Józef Marek.

7. Medal

Awers: Św. Paweł Apostoł

Rewers: Herb. Paulus VI Pont. Max.

Ofiarował biskup Józef Marek.

8. Medal

Awers: Św. Jadwiga Śląska. „Heilige Hedwig bitte für uns”.

Rewers: Katedra w Berlinie. „Sanctae Hedwigis Ecclesia Cathedralis”.

Ofiarował biskup Józef Marek.

9. Medal

Awers: Matka Boska Częstochowska. Sacrum Poloniae Millennium
966—1966.

Rewers: Fronton katedry w Warszawie. Syrena. Herb ks. Stefana kardyna-
ła Wyszyńskiego Prymasa Polski. Warszawa.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

10. Medal

Awers: Jan Paweł II (były ks. Karol kardynał Wojtyła, metropolita Kra-
kowski). Popiersie lewej strony, napis — Joannes Paulus II. Pont. Max.

Rewers: Kościół i Plac św. Piotra.

Ofiarował ks. kan. dr Jarosław Chomicki, Wrocław.

11. Medal

Awers: Joannes Paulus II. Popiersie w profilu z lewej strony.

Rewers: Kościół i Plac św. Piotra. Roma.

Ofiarował ks. kan. Jarosław Chomicki, Wrocław.

12. Medal

Awers: Symbol Ducha Świętego. Cztery postacie Aniołów. Napis — Anno
Sancto. Pax Christi in Regno Christi. Romae 1925.

Rewers: Okręt z żaglami na morzu, gołąbek z oliwką. Napis — Portae In-
feri non praevalerunt adversus eam. Opus Zuttra Piet. Nissae 1925.

Ofiarował ks. kan. Piotr Chomicki, Bolków.

13. Medal

Awers: 50 tomów „Naszej Przeszłości”. Założyciel ks. prof. Alfons Schletz.
Symbol — w źrenicy oka postać ks. Schletza, trzymającego 50-ty tom „Naszej Przeszłości”, po bokach są rozłożone tomy, w ilości 49

Rewers: Panorama Krakowa. Kraków 1978.

Ofiarował ks. prof. dr hab. Alfons Schletz.

14. Medal

Awers: Joannes Paulus II. Popiersie w profilu lewej strony.

Rewers: Roma. Citta del Vaticano. Pieta Michała Anioła.

Ofiarował dwa egzemplarze tego medalu ks. Wincenty Tokarz, Wrocław.

15. Medal

Awers: Najświętsza Maryja Panna na tle elewacji kościoła, trzy modlące się postacie, wśród nich jedna postać zakonnika, napis — Poczestycielko strapionych módl się za nami.

Rewers: trzy postacie ze stułami w profilu lewej strony, napis — Niepokalanie Poczętej Najświętszej Marii Panny 1854—1904. Wystawa Mariańska w Warszawie 1905. Fecit Celiński, Grav. Ozdziejewski.

Ofiarował ks. Tadeusz Woszczyzna, Wrocław.

16. Medal

Awers: Matka Boska Częstochowska. Trzy herby. Napis — Sub Praesidio B. V. Mariae Reginae Poloniae Ecclesiae Matris.

Rewers: Fasada katedry. 1925—1975. Napis — X. Lustra Dioecesis Częstochoviensis celebrantis.

Ofiarował dr Wiktor Dziulikowski, Wrocław.

Medaliony

1. Medalion

Awers: Popiersie — John Cardinal Król.

Rewers: Popiersie. Blessed John Neumann.

Ofiarował biskup Józef Marek.

2. Medalion

Awers: Cztery postacie niewieście.

Rewers: różne wzory liniowe.

Ofiarowała Zofia Olearczyk, Wrocław.

3. Medalion

Awers: Matka Boska Częstochowska. Napis — Królowa Polska Ukoronowana w 1717 r. za O. Św. Klemensa XI M. S. Z. N.

Rewers: Pius X. Pont. Max. Twarz Matki Boskiej jest zasłonięta. Napis — Pamiątka Koronacyi Cud. M. Boskiej Koronami ofiarowanymi przez O. Ś. Piusa X. D. 22 V 1910.

Ofiarował ks. Bolesław Robaczek, Wrocław.

Monety

1. Moneta

Awers: Profil głowy z lewej strony, na tle kłosów.

Rewers: Rzeczpospolita Polska, 10 złotych polskich.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

2. Moneta

Awers: Profil głowy z lewej strony na tle kłosów.

Rewers: Orzeł polski, Rzeczpospolita Polska, 10 złotych polskich.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

3. Moneta

Awers: Maria Konopnicka 1842—1910.

Rewers: Polska Rzeczpospolita Ludowa 1978, 20 złotych.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

4. Moneta

Awers: Popiersie w profilu prawej strony, napis — Fran(ciscus) Jos(ephus) I. D(ei) G(ratia) Austriae Imperator.

Rewers: Herb, orzeł dwugłowy, napis — Bohem(iae) — Gal(iciae) Lod(omiersia) Ill(ustrisimus) Rex A. A. 1915.

Ofiarował biskup Józef Marek.

Moneta

Awers: Orzeł. 10. Deutsche Mark, Bundes Republik Deutschland

Rewers: 1972. Spiele der XX. Olympiade in München.

Ofiarował biskup Józef Marek.

6. Moneta

Awers: 10. Dollars. Montreal 1976. Olympiade XXI. Elizabeth, Canada, 1976.

Ofiarował biskup Józef Marek.

7. Moneta

Awers: Orzeł, One Dollar United States of Amerika.

Rewers: Głowa, napis — Liberty „E pluribus unum” 1778.

Ofiarował biskup Józef Marek.

8. Moneta

Awers: Głowa prezydenta. Liberty 1776—1976. In God we Trust.

Rewers: Dzwon, E pluribus unum, United States of Amerika. One Dollar.

Ofiarował biskup Józef Marek.

9. Moneta

Osiem sztuk, 500 lirów, An(nus) Jub(ilaei) 1975, Paulus VI. Pont. Max.

Ofiarował biskup Józef Marek.

10. Moneta

Awers: Herb i data 1567, w otoku napis — Dantisci, Moneta, Nova Ciuita(s).

Rewers: Papiersie (zatarte) w profilu prawej strony, napis — Sigismundus Aug(ustus) D(ei) G(ratia) Rex Po(loniae) Ma(gni Ducatus Lithuaniae).

Moneta znaleziona w Legnicy.

Ofiarował ks. Józef Nabywaniec, franciszkanin.

II

D. Odlewy

1. Odznaka plastikowa wykonana na 30-lecie Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu 1947—1977.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

2. Tarcza pamiątkowa „M”, Nawiedzenie Diecezji w Drohiczyńcu.

Ofiarował biskup Józef Marek.

3. Odlew

Sw. Jadwiga: Heilige Hedwig bitte für uns. Katedra w Berlinie — St. Hedwigs Kathedrale — Berlin 1773 — 1973.

Ofiarował biskup Józef Marek.

4. Odlew

Matka Boska z Dzieciątkiem w postawie siedzącej. Sig(illum) Capituli Eccles(iae) S. Virg(inis) Mariae Magdeb(urgensis) Ord(inis) Praem(ônstratensium).

Ofiarował biskup Józef Marek.

5. Ńdznaka: Opolska Pielgrzymka Piesza — Opole — Częstochowa 17—22 sierpnia 1978, Matka Boska Częstochowska, wieża Częstochowy, herb Opola.

Ofiarował ks. Edmund Cisak, Grodziec koło Opola.

III

Na osobną wzmiankę zasługuje medal znaleziony na cmentarzu w Legnicy przy kopaniu grobu w 1978 roku.

1. Medal

Awers: Popiersie biskupa Karola Ferdynanda Wazy, profil lewej strony, napis — Carolus Ferdinandus D(ei) G(ratia) Princep(s) Pol(oniae) et Sveci(ae).

Rwers: Herb, napis — Epis(copus) Wratis(laviensis) et Plo(censis) Dux Oppoli(ensis) et Rati(borensis). Ø 45 mm.

Ofiarował ks. dziekan Tadeusz Kisiński z Legnicy 5 listopada 1978 r.

Biskup Wincenty Urban

23

WYKŁADY TEOLOGICZNE WE WROCŁAWIU W 1978 ROKU

Obok głośnych już w Polsce „Wrocławskich Dni Duszpasterskich”, które odbyły się w 1978 roku pod ogólnym tematem „Rodzina — Kościołem domowym” cierpliwą drogą kroczą od szeregu lat „Wykłady teologiczne”, poruszające i rozwijające tematykę i zainteresowania w odpowiednich sekcjach. Wykłady te są przeznaczone wyłącznie dla duchowieństwa. Bierze w nich udział maksymalnie 25 kapłanów. Z terenu diecezji najpilniej uczestniczy w nich ks. prałat Dionizy Baran ze Świdnicy i ks. Jan Kurdybelski z Minkowic Oławskich.

Każdorazowe spotkanie rozpoczyna się adoracją Najświętszego Sakramentu w kaplicy Seminarium Duchownego, którą prowadzi na wysokim poziomie ascetycznym i z wielkim zaangażowaniem ks. prałat Józef Pazdur. Następnie mają miejsce prelekcje.

1. Sekcja biblijno-liturgiczna:

Ks. dr Henryk L e m p a — Prorocy izraelscy — rewolucjonistami społecznymi.

2. Sekcja historyczno-kanoniczna:

Bp Wincenty Urban — Powstanie i dzieje „Naszej Przeszłości”.

Bp Wincenty Urban — Zainteresowania patrystyczne kanoników kapituły katedralnej we Wrocławiu w XVII w.

Bp Wincenty Urban — W sprawie biskupstwa ks. Wojciecha Olszowskiego 1916—1972.

Ks. dr Józef Mańdziuk — Dzieła z księgozbioru biskupa Karola Neandra zachowane w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu.

Ks. mgr Józef Dębski — Idee św. Franciszka z Asyżu w sztuce nowożytnej.

Ks. dr Józef Mańdziuk — Sympozjum patrystyczne w Tarnowie 1978 r.

Ks. dr Józef Pater — Sympozjum z okazji wydania 50-tomu „Naszej Przeszłości” w Krakowie.

3. Sekcja homiletyczno-pastoralna:

Ks. prof. dr hab. Jan Krucina — Współczesne akcenty w rozumieniu odkupienia według adhortacji „Ewangelii nuntiandi”.

4. Sekcja epologetyczno-religioznawcza:

Ks. dr Roman Rogowski — Indie: Świątynia o wielu ołtarzach. Refleksje z podróży naukowej.

5. Sekcja filozoficzna:

Ks. prof. dr Wiesław Gawlik — Spór o stosunek chrześcijaństwa do filozofii.

Ks. dr Franciszek Głód — Psychologiczne uwarunkowania trzeźwości.

Ks. dr Ignacy Dec — Metodologiczny profil tomistycznej i marcelowskiej teorii człowieka.

Należy tu też zaznaczyć, że odpowiednie wykłady odbywają się w Seminarium Zakonnym Franciszkanów w Kłodzku i Salwatorianów w Bagnie.

Ponadto wobec nadchodzącego 900-lecia śmierci św. Stanisława Szczepanowskiego i 400-lecia śmierci ks. Stanisława kardynała Hozjusza urządzono w kościele św. Macieja nabożeństwa, na które złożyła się Msza św. koncelebrowana i odpowiednia homilia. I tak biskup Wincenty Urban wygłosił homilię na temat 900-lecie śmierci św. Stanisława Szczepanowskiego (1079—1979), Znaczenie ks. Stanisława kardynała Hozjusza — w związku z Rokiem Hozjuszowskim 1579—1979, ks. Józef Mańdziuk miał prelekcję na temat: Działalność piśmiennicza ks. Stanisława kardynała Hozjusza oraz ks. Józef Pater „Eklezjologia Stanisława Hozjusza”.

Biskup Wincenty Urban

SPRAWOZDANIE

ARCHIDIECEZJALNEJ KOMISJI SZTUKI KOŚCIELNEJ ZA ROK 1978

„Konstytucja o liturgii świętej” II Soboru Watykańskiego z 1963 roku podkreśla, że do „najszlachetniejszych dzieł ducha ludzkiego słusznie zalicza się sztuki piękne, zwłaszcza sztukę religijną i jej szczyt, mianowi-

cie sztukę kościelną". Konstytucja przypominała, że Kościół dbał ze szczególną troską o to, aby „sprzęty liturgiczne godnie i pięknie uświetniały kult”. W czasie studiów seminaryjnych poleca alumnom poznać „historię sztuki kościelnej i jej rozwój oraz zdrowe zasady, na których mają się opierać dzieła sztuki kościelnej; aby umieli szanować i konserwować cieżgodne zabytki Kościoła” (Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Poznań 1968, s. 67, 69).

Zgodnie z podanymi założeniami i wytycznymi, Komisja Sztuki starała się realizować je w swej działalności i rozwiązywać różne problemy, korzystając z życzliwych rad i projektów zaangażowanych artystów, zwłaszcza ks. mgr Kazimierza Fedyka, ks. mgr Jana Dębskiego, Aleksandra Gołdy, Teresy Reklewskiej, Jana Stańdy, Jana Maciejewskiego, Marii Pacholek i in.

Decyzje uzgadniane były również z Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków.

Prace Komisji koncentrowały się wokół następujących tematów: 1. Tabernakula. Zatwierdzono przedłożone projekty, najczęściej po odpowiednich uzupełnieniach, dla następujących parafii: Oława — św. Piotra i Pawła, Czepielowice, Kosiska.

2. Urządzenia wnętrza, ołtarzy, prezbiteriów, ławek, balustrad — Brzeg n/O., św. Mikołaj (boczna kaplica), Oława, św. Piotr i Paweł, Kosiska, Czepielowice, Ziębice, Laskowice Oławskie, Swojec, Postolin, Wrocław-Leśnica, Wilków, Księgienice, Malczyce, Bystrzyca Oławska, Wrocław (Siostry Nazaretanki), Wrocław (Siostry Salezjanki), Mrozów, Czerwona Woda.

3. Polichromie — Żmigród, Januszkowice, Borek Strzeliński, Bardo Śląskie, Lewin Kłodzki, Brunów, Pieszczę, Kłodzko, parafia Najświętszej Marii Panny (trzy kaplice — Ustronie, Zagórze, Gołogłowy), Niwnice, Legnica (św. Jan).

4. Witraże — Wrocław (św. Augustyn — Kapucyni), Wrocław, św. Bonifacy, Wrocław, św. Wojciech, Luboszyce, Wrocław, Siostry Nazaretanki.

5. Konfesjonały — Ząbkowice Śląskie.

6. Droga Krzyżowa — Luboszyce.

7. Oświetlenie — Brzeg n/O. św. Mikołaj, Ziębice, Biedrzychowice, Wrocław, Siostry Karmelitanki, Tymowa.

8. Kraty ozdobne, ogrodzenia — Boguszów, Małujowice, Bardo Śląskie, Milicz (kaplica w Godowie), Milicz (kościół św. Anny), Dobromierz.

9. Projekty kościołów — Zgorzelec, Pawłów koło Brzegu n/O.

10. Realizacje poza Komisją Sztuki — Krzewina.

Odnośnie zabezpieczenia i konserwacji przedmiotów zabytkowych w kościołach Archidiecezji Wrocławskiej ze strony Komisji przy pełnej akceptacji Ordynariusza wydano szereg zaleceń:

a) 20 stycznia 1978 r. rejestrację naczyń liturgicznych,

b) 3 lutego 1978 r. ubezpieczanie kościołów, gwarancji urządzeń elektrycznych i odgromowych, sporządzanie rewersów na obiekty wydane do konserwacji,

c) 16 czerwca 1978 r. sumienne zamykanie kościołów po nabożeństwach,

d) 15 września 1978 r. pouczenie skierowane do sióstr zakonnych ostrzegające przed możliwościami działania szkodliwych naciągaczy w dziedzinie dzieł sztuki kościelnej,

e) 23 października 1879 r. zdjęcia fotograficzne wszystkich kościołów i kaplic oraz ich urządzeń na terenie całej archidiecezji zgodnie z zaleceniem Episkopatu Polskiego.

Ponadto ks mgr Jan Dębski, referent d/s Sztuki Sakralnej Kurii Metropolitalnej, dokonał wizytacji kościołów i kaplic w latach 1971—1978 w zakresie sztuki kościelnej w następujących kościołach: Bardo Śląskie, Barkowo, Biedrzychowice, Bielany Wrocławskie, Bielawa, Bierutów, Bogatynia, Boguszów, Boguszów-Gorce, Borów, Brzeg n/O., Brzezina-Zieleńce, Brzeźnik, Budzów, Buków, Chełmsko Śląskie, Chobienia, Ciechanowice, Cieplice Śląskie, Czarny Bór, Czepielowice, Czernica, Dobra, Dobromierz, Długoleka, Dziećmorowice, Dzierżoniów, Gądkowice, Giebułtów, Gieraltów, Gilów, Głębowice, Gniewków, Grudza, Henryków Lubański, Imbramowice, Janowice Wielkie, Jasiień, Jaskotle, Jaworzyna Śląska, Jelcz, Jerzmanowo, Jerzmanki, Kamienna Góra, Kały Wrocławskie, Koczurki, Kosiska, Kotlika, Kotowice, Krotoszyce, Krzeszów, Krzewina, Krzydłina Mała, Kucharzowice, Kulin, Legnica, Leszczyniec, Lewin Kłodzki, Lubawka, Lubań Śląski, Lubin, Lubomierz, Lubsza, Lutynia, Łosiów-Strzelniki, Małkowice, Marciszów, Mąkoszyce, Mieroszów, Miękinia, Milicz, Milikowice, Mokrzeszów, Mrozów, Mysłakowice, Mysłaków, Namysłów, Niemcza, Oleśnica, Okmiany, Osetno, Osiek, Ostroszowice, Pieszycy, Piotrowice, Piskowice, Podgórzyn, Poniatowice, Prusice, Przerzeczyn Zdrój, Przeworno, Przyłek, Pszenno, Radków, Radomierz, Rogoźnica-Targoszyn, Rościślawice, Rząsiny, Siemysłów, Sobótka, Słupiec, Stara Kamienica, Starczówek-Niedźwiedź, Stoszowice, Stronie Śląskie, Strzelce, Strzelin, Syców, Ścinawka Dolna, Śmiałowice, Środa Śląska, Świdnica Polska, Świebodzice, Święta Katarzyna, Trójca, Trzebień, Turów, Tymowa, Tyniec nad Słężą, Uniegoszcz, Uraz, Wabienice, Wałbrzych, Wałbrzych-Głuszycza, Wambierzyce, Warta Bolesławiecka, Wilków, Wicina, Witoszów Dolny, Włochy, Wołów, Wójtowice, Wrocław-Żerniki, Wrocław-Widawa, Wrocław-Leśnica, Wrocław-Ołtaszyn, Wrocław (parafia św. Anny, Augustyna, Bonifacego, Bożego Ciała, Elżbiety, Józefa, Karola Robotnika, Marii Panny na Piasku), Zachowice, Zagrodno, Zaręba, Ząbkowice Śląskie, Zwrocona, Żarów, Żmigród.

Wizytacje te objęły kościoły zabytkowe oraz współczesne, uwzględniając stan architektury kościelnej i dzieł sztuki kościelnej, oraz poziom estetycznego wnętrza i otoczenia kościołów czy kaplic.

NABYTKI MUZEUM ARCHIDIECEZJALNEGO WE WROCŁAWIU W 1978 ROKU

I

Muzeum Archidiecezjalne, jako instytucja kościelna — obchodząca w minionym roku 75-lecie istnienia i działalności, zgodnie z intencją założycieli i aktualnym statutem, nie tylko gromadzi i zabezpiecza przedmioty sztuki sakralnej, wycofane z kultu, lecz stara się w miarę potrzeb i możliwości służyć także społeczeństwu. Poszczególne bowiem zbiory obok swych wartości artystyczno-historycznych, stanowią także bogaty materiał dydaktyczno-wychowawczy, ilustrujący dzieje wykształcania się kultury religijnej na Śląsku w poszczególnych epokach. Stąd zrozumiałe są liczne wizyty osób indywidualnych i grup wycieczkowych z różnych instytucji i zakładów. W minionym roku ekspozycje muzealne zwiedziło 8560 osób z kraju i zagranicy. Liczne zaś uwagi i spostrzeżenia odnotowywane w Księdze zwiedzających, świadczą wymownie o ogromnym poparciu dla działalności tej placówki. Wyrazem stałego i systematycznego jej rozwoju są nabywane głównie drogą darowizny coraz to nowe obiekty zabytkowe. Ilustruje to najlepiej przedstawiony poniżej katalog nabytków w roku 1978, będący w tym przypadku kontynuacją drukowanego już w latach poprzednich katalogu zbiorów muzealnych do roku 1977 w czasopiśmie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” przez Bpa Wincentego Urbana (w T. 27—30) i Ks. Józefa Patera (w T. 35).

Muzeum posiada również własną pracownię konserwatorską, w której zabezpieczono i odnowiono 7 obrazów, 8 figur drewnianych, 1 skrzydło tryptyku i kilka mniejszych przedmiotów zabytkowych. Ponadto przeprowadzono kilka poważniejszych prac konserwatorskich w terenie (m. in. malowidła ścienne w refektarzu OO. Franciszkanów w Kłodzku oraz ołtarz główny w kościele parafialnym w Marcinowicach).

W minionym roku czynna była okresowa wystawa pt. „Miedzioryty w zbiorach Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu”. Na szczególniejszą uwagę zasługiwały oryginalne matryce wykonane przez Strachowskich z Wrocławia oraz miedziorytnicze odbitki zamieszczane w inkunabułach i starodrukach.

Wspomnieć należy o wydatkach związanych z działalnością muzeum, które w całości pokrywała Kuria Metropolitalna Wrocławska.

II

A. RZEŻBA — ZABYTKI DREWNIANE

1. Chrystus ukrzyżowany, rzeźba Hansa Schlichta, wys. 90 cm. Podarowana w 1928 r. Ks. Kurtowi Engelbertowi. Przekazano 2 VII 1977 r. Sygn. 3988.

2. Krucyfiks drewniany z miniaturkami stacji Drogi Krzyżowej, wykonanymi w masie perłowej (uszkodzony). Używał go abp Franciszek Pisztek — metropolita lwowski (1835—1846). Przekazała Maria Lohr z Wrocławia, 9 V 1978 r. Sygn. 4043.

3. Krzyż drewniany, dźwigany przez „amorka”, wys. 21 cm. Dar Marii Lohr z Wrocławia, 9 V 1978 r. Sygn. 4048.

4. Matka Boska, rzeźba drewniana, polichromowana, XV w., wys. 50 cm (uszkodzona). Depozyt parafii Stara Kamienica. Przekazał Ks. Tadeusz Grabiak, 6 X 1978 r. Sygn. 4058.

5. Matka Boska z Dzieciątkiem, rzeźba drewniana z resztką polichromii, XV w., wys. 50 cm. Dar Ks. Bronisława Kazaka z Tyńca Małego, 19 VI 1977 r. Sygn. 3984.

6. Głowa świętego (Józefa?), rzeźba drewniana, polichromowana, XVIII w. (odłamana od korpusu figury). Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4021.

7. Św. Jan Ewangelista, rzeźba drewniana, polichromowana, XV w., wys. 50 cm (bardzo zniszczona). Depozyt parafii Stara Kamienica. Przekazał Ks. Tadeusz Grabiak, 6 X 1978 r. Sygn. 4059.

8. Św. Paweł Apostoł, rzeźba drewniana, polichromowana, z dorobioną współcześnie ręką podtrzymującą księgę, XV w., wys. 142 cm. Przejęta z depozytu w kościele św. Piotra i Pawła we Wrocławiu, 18 VI 1977 r. Konserwację przeprowadził Lech Krzemiński 20 VI 1978 r. Sygn. 3985.

9. Figurka drewniana (św. Franciszek? — brakuje głowy), pocz. XIX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4023.

10. Św. Jan Nepomucen, rzeźba drewniana, ludowa, malowana akwarelą, XX w., Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4022.

B. MALARSTWO

a) na drzewie

1. Obraz nagrobny, tempera na desce, rama z okuciami i łańcuch do zawieszania, z 1662 r. Awers: Chrystus na krzyżu i pięć klęczących postaci ze złożonymi rękami. Rewers: dwa herby rodowe i dłuższe napisy. Przekazał Ks. Jan Gorczyca z Sycowa, 24 X 1977 r. Sygn. 3991.

b) na płótnie

1. Krystyna Katarzyna Pawłowska. Portret ksieni z zakonu cysterek, olejny na płótnie z ok. 1699 r., wym. 101×72 cm. Sygn. 4052.

2. Św. Sebastian męczennik. Obraz olejny na płótnie z końca XVII w., z kręgu Willmanna, wym. 170×107 cm. Konserwowany w 1954 r. Zwrot depozytu Ks. Inf. Józefa Marcinowskiego, 27 V 1978 r. Sygn. 4053.

3. Św. Maria Magdalena. Obraz olejny na płótnie, barokowy, pocz. XVIII w., wym. 55×75 cm. Z depozytu Ks. Jana Puzio przekazał Ks. Stanisław Mierzwa, 20 XI 1977 r. Konserwację przeprowadził Lech Krzemiński 6 XII 1977 r. Sygn. 3996.

4. Św. Barbara. Obraz olejny na płótnie, XIX w., wym. 200×125 cm. Pochodzi z kościoła w Laskówce — par. Przyłęk. Przywiózł Abp Henryk Gulbinowicz, 28 VI 1977 r. Sygn. 3987. ;

5. Fiołki alpejskie. Obraz olejny na płótnie, współczesny, wym. 22,5×30 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4036.

6. Dziewczynka z psem, na tle pałacyku i jeziora. Obraz olejny na płótnie, współczesny, wym. 35×46,5 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4035.

7. Św. Augustyn. Obraz olejny na płótnie, współczesna próba naśladownictwa, wym. 59×78 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4041.

c) na blasze

1. Matka Boska Częstochowska. Obraz olejny na blasze, owalny, z końca XIX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4016.

2. Matka Boska Częstochowska. Obraz olejny na blasze, z wytłaczanym obramowaniem, z końca XIX w., wym. 37,5×25 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r.

d) grafika, rysunki, fotografie i inne

1. Ukrzyżowanie Chrystusa. Miedzioryt, bardzo zniszczony, zachowane resztki, na dole inicjały M + S. Przechowywany był od czasu wojny w kościele parafialnym w Dzieńmorowicach. Przekazał Ks. Ludwik Hawrylewicz, 20 V 1977 r. Sygn. 3980.

2. Tablica kanonu z modlitwą na lavabo. Odbitka miedziorytnicza z dekoracyjnym obrzeżem, oprawiona w pozłacaną ramkę z końca XVIII wieku. Pochodzi z kościoła św. Katarzyny w Wilnie. Przekazał Lech Krzemieński, 14 IX 1978 r. Sygn. 4056.

3. Krajobraz z widokiem na zamek — „Ingravd from an Original Painting of Casper Poulsin the fame Size...” z miedziorytu publikowanego w 1750 r., wym. 44×35,5 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4030.

4. Chłopiec szlachecki — „Der Edelknabe”, z miedziorytu J. Schradera, 1856 r., wym. 41×53,5 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4029.

5. Dylizans pocztowy, Litografia Delpech'a z grafiki H. Vernet'a, wym. 44,5×61 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4031.

6. Miedzioryt wielobarwny, naklejony na papierze, XIX w. Pochodzi ze Sokolnik, dek. Lwów. Podarował Władysław Jabłoński z Męcinki k/Jawora, 19 XII 1978 r. Sygn. 4065.

7. Kielich mszalny — Pamiątka I Komunii św., oleodruk barwny, z 1861 r, wym. 11×7,5 cm. Dar Marii Lohr z Wrocławia, 9 V 1978 r. Sygn. 4045.

8. Widok na zatokę neapolitańską — wybuch Wezuwiusza w dniu 26 IV 1872 r. Druk obrazu wielobarwnego, wym. 53×45 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4028.

9. Papież Pius XII. Oleodruk barwny, wym. 36×48 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4037.

10. Jan Paweł II — papież. Portret — litografia barwna, wym. 10×15 cm. Dar Bpa Wincentego Urbana, 14 XI 1978 r. Sygn. 4062.

11. Pejzaż zimowy. Obraz pastelowy Ks. Karola Żurawskiego z 1963 r. Dar autora, 13 I 1978 r. Sygn. 4032.
12. Stylizowany wazon. Obraz pastelowy Ks. Karola Żurawskiego z 1950 r. wym. 28,5×32,5 cm. Dar autora, 13 I 1978 r. Sygn. 4033.
13. Martwa natura — owoce. Obraz pastelowy Ks. Karola Żurawskiego z 1948 r, wym. 36×28 cm. Dar autora, 13 I 1978 r. Sygn. 4034.
14. Widok na kościół św. Wojciecha w Warszawie. Akwarela Henryka Uziembło, nabyty w Desie w Warszawie. Dar Bpa Wincentego Urbana, 28 XI 1978 r. Sygn. 4064.
15. Ks. kan. Bolesław Gaweł. Portret olejny na tekturze, wym. 39×49 cm. Przekazano 15 IX 1978 r. Sygn. 4057.
16. Kościół św. Jadwigi w Michałowie. Grafika Jerzego Wróblewskiego z 1960 r., wym. 33×24,5 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4026.
17. Karykatury Franciszka Kalnoky — 60 szt. Ze zbiorów klasztoru w Krzeszowie — 1954 r. Sygn. 4054.
18. Ks. Karol Milik — Administrator we Wrocławiu (1945—1951). Fotografia czarno-biała, wym. 53×41 cm. Sygn. 3981.
19. Ks. Kazimierz Lagosz — Wikariusz Kapitulny we Wrocławiu (1951—1956). Fotografia czarno-biała, wym. 41×53 cm. Sygn. 3982.
20. Bp Wincenty Urban — Wikariusz Kapitulny we Wrocławiu (1974—1975). Fotografia czarno-biała, wym. 39,5×52 cm. Sygn. 3983.
21. Abp Henryk Gulbinowicz — Metropolita Wrocławski od 1975 r. Fotografia czarno-biała, wym. 23×35 cm. Sygn. 4013.
22. Portret biskupa (?). Fotografia czarno-biała, wym. 30×40 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4038.
23. Zamek w Ciechańowicach (Rudelstadt), w pow. Kamienna Góra. Fotografia czarno-biała, wym. 15×10,5 cm. Sygn. 4039.
24. Kalendarz na rok 1956, z widokami kościołów. Nakładem Rady Archidiecezjalnej Odbudowy Kościołów Wrocławskich. Dar Marii Lohr z Wrocławia, 9 V 1978 r. Sygn. 4046.

C. NACZYNNIA LITURGICZNE — RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE

1. Kielich srebrny z pateną, z wygrawerowanym napisem „Wojskom Polskim Związek Męskich Sodalicji Maryańskich sierpień 1914”. Dar Ks. Jana Gorczyca z Sycowa, 8 XI 1978 r. Sygn. 4061.
2. Patena mosiężna z resztkami złoczeń, z wytłoczonym pelikanem. średn. 14 cm. Przekazał Lech Krzemiński, 15 XI 1977 r. Sygn. 3992.
3. Patena mosiężna z resztkami złoczeń i wytłoczonym krzyżykiem, średn. 14 cm. Przekazał Lech Krzemiński, 15 XI 1977 r. Sygn. 3993.
4. Dolna część naczynia na wiatyk dla chorych, metal, średn. 11 cm. Przekazał Lech Krzemiński, 15 XI 1977 r. Sygn. 3994.
5. Papierošnica srebrna, dostosowana do przenoszenia wiatyku dla chorych. Posługiwano się nią w czasie okupacji w l. 1939—1945. Wewnątrz napis: „Żywy Różaniec — Stanisławów”. Na zewnętrznej stronie mono-

gramy: J. P. (Ks. Jan Przytocki) i K. B. (Ks. Kazimierz Bilczewski). Przekazał Ks. Julian Bolek, 11 X 1977 r. Sygn. 3990.

6. Misa cynowa z chrzcielnicy z Ciechanowic, dek. Kamienna Góra, z 1747 r. Przekazał Ks. Jan Łazaryszczak, 15 XI 1978 r. Sygn. 4063.

7. Tacka metalowa, puklowana, pod ampułki. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4019.

8. Miseczka posrebrzana, z puklowanym wzorem na obrzeżu, średn. 15 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4020.

9. Taca cynowa, posrebrzana, z dekoracją roślinną na uchwytych. W środku scena rodzajowa — pies myśliwski z upolowanym ptakiem. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4018.

10. „Piwosze” — scena rodzajowa, wytłaczana w blasze, średn. 26,5 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4017.

11. Model kościoła w Luboszycach. Talerz pamiątkowy z blachy miedzianej. Awers: 1975—1978 Budowa kościoła w Luboszycach. Dar Bpa Wincentego Urbana, 7 V 1977 r. Sygn. 3979.

12. Orzeł — polskie godło, wybijane w blasze przez Ks. Karola Żurawskiego w 1938 r. Dar autora, 13 I 1978 r. Sygn. 4040.

13. Pierścień, łańcuch i krzyż biskupi — Bpa Józefa Marka, sufragana wrocławskiego (†1978). Dar właściciela przekazany przez wykonawców testamentu, 18 III 1978 r. Sygn. 4001.

14. Bristol — widok wryty w metalu — „The Neils, Corn str.” Dar Bpa Wincentego Urbana, 10 VIII 1978 r. Sygn. 4055.

15. Matka Boska Gietrzwałdzka. Obrazek — pamiątkowa plakietka, cudownego objawienia w 1877 r. Gietrzwałd 1877 — 1977. Sygn. 3989.

16. Kopia z krzyża procesyjnego w bazylice archikatedralnej w Poznaniu z pocz. XIV w. Plakietka pamiątkowa z nawiedzenia Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji poznańskiej 7 XI 1976 — 21 V 1978 r. Dar Bpa Wincentego Urbana, 22 V 1978 r. Sygn. 4051.

17. Plakietka pamiątkowa nawiedzenia Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w diecezji gnieźnieńskiej 21 V 1978 — 24 VI 1979. Na płótnie wizerunek Matki Boskiej i widok katedry w Gnieźnie. Dar Bpa Wincentego Urbana, 8 V 1978 r. Sygn. 4042.

D. TKANINY

1. Matka Boska Bolesna. Haft naklejony na papierze, wym. 10,5×7 cm. Dar Marii Lohr z Wrocławia, 9 V 1978 r. Sygn. 4044.

2. Orzeł Polski — na dywanie wykonanym w Fabryce Dywanów w Kowarach. Dar Bpa Wincentego Urbana, 6 XI 1978 r. Sygn. 4060.

E. ZEGARY

1. Zegar metalowy w formie szyszaka, tarcza okrągła zasłaniana przyłbicą, XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4002.

2. Zegar ścienny z okrągłą tarczą, w skrzynce drewnianej, XX w. Sygn. 3986.

1. Kufel szklany z cynową pokrywą, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4003.
2. Kufel szklany z cynową pokrywą, poczt. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4004.
3. Kufel szklany z cynową pokrywą, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4005.
4. Kufel szklany z blaszaną pokrywą, gładki bez ozdób, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4006.
5. Kufel szklany, bez pokrywy, gładki bez ozdób, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4007.
6. Szklanka do piwa z napisem: „Kupferberger — Pilsner”, XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4011.
7. Kufel fajansowy ze sceną rodzajową i napisem w języku niemieckim, uszkodzony, z cynową pokrywą, z roku 1901. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r.
8. Kufel fajansowy ze sceną rodzajową i napisem: „Ein gut Gewehr Des lägers Ehr”, z cynową pokrywą, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4009.
9. Kufel ceramiczny, gładki bez ozdób, brak pokrywy, pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4010.
10. Flakonik porcelanowy z korkiem, wzorowany i sygnowany: TPM oraz orzeł (Stary Wałbrzych), pocz. XX w. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4012.
11. Płytką ceramiczną z pieca zamkowego w pałacu Wiśniowieckich, z malowidłem zabudowań i wieży, wiek XVII, wym. 13×12,8 cm. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4025.
12. Chrystus Pantokrator. Płaskorzeźba wypalana w glinie — malowana. Chrystus trzyma w prawej ręce pastorał zakończony literą P, a w lewej kulę ziemską z krzyżem, u podstawy pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego. Dar Ks. Karola Żurawskiego, 13 I 1978 r. Sygn. 4024.

G. ODLEWY GIPSOWE, MOSIĘŻNE I MINIATURY

1. Św. Rodzina. Odlew gipsowy, przytwierdzony do deseczki, wys. 23 cm. Dar Anny Dudek z Kudowy Zdr., 16 XII 1977 r. Sygn. 3997.
2. Matka Boska z Dzieciątkiem. Odlew gipsowy, wys. 20 cm. Dar Bpa Wincentego Urbana. 3 II 1978 r. Sygn. 3998.
3. Św. Rodzina. Odlew gipsowy, wys. 18 cm. Dar Bpa Wincentego Urbana, 3 II 1978 r. Sygn. 3999.
4. Chrystus w Ogrójcu. Odlew mosiężny. Dar Bronisława Wasilewskiego z Wrocławia, 12 IV 1978 r. Sygn. 4014.
5. Model drewnianego ula i ogrodzenia ze wsi opolskiej. Miniatura wykonana na podstawie zbiorów w Muzeum Wsi Opolskiej. Przekazał Bp Wincenty Urban, 7 XII 1977 r. Sygn. 3995.

1. Pius X Pont. Max. Marmur — obrazek, wym. 11×7 cm. Pamiątka od Luizy Winiarzowej, przekazała Maria Lohr, 9 V 1978 r. Sygn. 4047.

2. Kołatka drewniana na liturgię Wielkiego Tygodnia. Dar parafii św. Jerzego w Ziębicach, przekazał Ks. Wacław Gacek, 20 IV 1977 r. Sygn. 3978.

3. „Zasłużonemu Opólszczyźnie”, medal po Ks. Ludwiku Gilewskim (†1978), proboszczu w Ligocie Książęcej. Otrzymano 22 V 1978 r. Sygn. 4049.

4. Polonia Restituta. Krzyż zasługi po Ks. Ludwiku Gilewskim (†1978 r.), proboszczu w Ligocie Książęcej. Otrzymano 22 V 1978 r. Sygn. 4050.

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

Bp Wincenty Urban

HOMILIA WYGŁOSZONA NA POGRZEBIE KS. PRAŁATA CZESŁAWA WEHRSTEINA (18 X 1978 r.)

Umiłowani Bracia w kapłaństwie,
Drodzy Żalobni Słuchacze.

I

Stajemy w tej chwili przy trumnie duszpasterza, księdza proboszcza parafii pod wezwaniem św. Maurycego we Wrocławiu. Niewątpliwie i słusznie targają naszą świadomością wewnętrzną przeróżne uczucia, bo takie jest zawsze nastawienie ludzkiej duszy, że przy trumnie zmarłego kapłana wypowiada się ona na swój sposób dogłębnie, pragnąc podkreślić niezmiernie ważne motywy, przeróżne okoliczności i powody, które składają się na całość kapłańskiego trudu, jego poświęcenia i oddania. Tak pięknie radził nam ongiś św. Paweł Apostoł, ażeby w życiu kapłańskim niepodzielnym sercem poświęcać się zawsze Bogu. W tej chwili i w tym momencie słowa św. Pawła Apostoła stanowią niewątpliwie najcudniejszą dominantę wszelkich wypowiedzi i spostrzeżeń oraz uwag bogatego życia kapłańskiego, a zwłaszcza wskazań katolickiej ascetyki w tym kierunku i dziedzinie, żeby niepodzielnym sercem poświęcać się Bogu. Jest to najszczęśliwszy polot, najwspanialszy zryw, najwznioślejsze poczynanie, kiedy człowiek wezwany i powołany bezmiarem Bożej dobroci i miłości, niewyczerpanego miłosierdzia zostaje włączony przez święcenia kapłańskie w wielkość kapłaństwa Chrystusowego i potem idąc drogami doczesnego pielgrzymowania umie on poświęcać się całym sercem Nieskończonemu Bogu.

Nie popełnimy w tej chwili absolutnie żadnej przesady, nie przekroczymy granic kompetencji, kiedy stwierdzimy i wypowiemy w waszej obecności, Najdrożsi Żalobni Słuchacze, że doskonale pojął owe drogi swego kapłańskiego powołania i duchowej wielkości w tym ujęciu i w tym aspekcie św. Pawła Apostoła, śp. Ksiądz Prałat Czesław Wehrstein. Zrozumiał od zarania powołania i włączenia się w piękno i wielkość Chrystusowego kapłaństwa, że w nim trzeba służyć Bogu, poświęcać i spalać siły tylko niepodzielnym sercem ludzkim. Wielka jest ta rola i wspaniałość Mistrza Jezusa Chrystusa. Niemal niepodobieństwem jest, aby ktokolwiek z nas, potrafił i zdołał przedstawić wyczerpująco zbawczy i błogosławiony wpływ roli kapłańskiego posłannictwa. I dlatego siłą konieczności musimy się skupić, skoncentrować zaledwie przy niektórych momentach, cechach i punktach programu kapłańskiego posłannictwa.

Na pierwszym miejscu pragnąłbym podkreślić przepiękną rolę kapłana jako siewcy Bożej prawdy. Chrystus Pan do swoich Apostołów tak ekspresyjnie powiedział: „Idąc na świat, nauczajcie wszystkie narody”. Słowa te nie zgasły, nie umilkły, nie zatraciły absolutnie swojej wielkości. Kapłan Chrystusowy na wzór Apostołów ma iść i idzie i pójdzie w ludzki doczesny świat, będzie wkraczał na jego drogi i w każdej rzeczywistości ludzkiego życia będzie przypominał, głosił i przepowiadał piękno, wielkość i dostojność Bożego słowa. Może świat głosić najwspanialsze wypowiedzi, barwę słów i ich piękno, ale wszystkie ludzkie odgłosy muszą umilknąć i czerpać z nich, tzn. z siejby Bożej, z wypowiedzi słów Bożych, przypominanych w posłannictwie kapłańskiej służby moc na drogach ludzkiego życia, płynącego z umiłowania ambony, cichych sal katechetycznych, czy dawnych sal szkolnych. To wszystko stanowi miejsca, gdzie się spalały siły kapłańskie, gdzie się otwierały usta kapłańskie i serca posłannictwa kapłańskiego dzieliło się z człowiekiem tą przedcudną sieją Bożej prawdy.

Najmilsi Żalobni Słuchacze,

ta oczywistość musi targnąć zawsze istotną struną naszej życzliwości. Nasze serca muszą być otwarte na oścież, na głos i trud kapłańskiej siejby w imię Chrystusa i posłannictwa Jego świętego Kościoła.

Kapłan, spełniał, spełnia i spełniać będzie swe zadanie, jak Chrystus poleca, nakazuje i będzie służył wiernie i pilnie w posłudze siejby Bożego słowa.

Najmilsi, wspaniała jest też niewątpliwie rola kapłana jako szafarza świętych sakramentów. Ileż tajników i mocy, ileż sił i wpływów w sercu dokonuje się i duszy ludzkiej tą przedziwną i przesłodką posługą w szafarstwie świętych sakramentów spełnianą przez Chrystusowego kapłana: poprzez Chrzest św., spowiedź, Komunię św., odwiedzanie chorych, błogosławienie świętych związków małżeńskich. Wówczas Boży świat się otwiera i niewyczerpane strumienie łask Bożych spływają przez te akty

kapłańskiej posługi w świętym szafarstwie sakramentalnym na spragnione i tęsknione, czasem pełne rozterki i niepewności, ludzkie dusze i serca.

Najmilsi Żałobni Słuchacze,

wspaniałą rzeczą była, jest i będzie rola kapłana jako ofiarnika z Chrystusem w przeczystej, wzniosłej i wielkiej Ofierze Mszy św. Tutaj nasze ludzkie słowa są za słabe, byśmy mogli ocenić i wyrazić tę wielkość współofiarnictwa w Chrystusowej Ofierze Krzyża, Jego Męki i Golgoty, jaka się ponawia sposobem bezkrwawym na Chrystusowych ołtarzach przy szczerej kapłańskiej współusłusze.

I tak, Najmilsi Słuchacze, idzie Siewca Boży, szafarz Chrystusowy, ofiarnik z Chrystusem, kapłan powołany, wyświęcony i uszczęśliwia niwy ludzkiej duszy.

Życie kapłańskie, Najmilsi, jest również ciągłym uświęcaniem, własnym, osobistym, bo nie można sobie wyobrazić absolutnie, nie można pomyśleć o tym, by ktokolwiek przez Chrystusa wezwany i powołany nie uświęcał siebie rzetelną współpracą z Bożą łaską i Chrystusowym namaszczeniem. Kapłan-sługa Boży uświęca się przez piękno modlitwy, codziennej medytacji, czytania duchownego, skruchy w sakramencie spowiedzi i w tym ciągłym oddawaniu się Boskiemu Mistrzowi, aby mógł on powtarzać, kapłan na każdym miejscu: „Żyję ja, już nie ja, ale żyje we mnie Chrystus”.

Życie kapłańskie równocześnie jest zobowiązaniem uświęcania naszych bliźnich, naszych braci i sióstr, Bożego Ludu, wśród którego kapłan się znajduje, żyje i za łaską Bożą pracuje i działa.

Życie kapłańskie jest równocześnie permanentnym zobowiązaniem do ustawicznego apostołstwa i słowem i przykładem i szlachetnym czynem.

III

Takie, najmilsi Słuchacze, są drogi kapłańskiego wezwania i takimi drogami kroczył zmarły Duszpasterz, Proboszcz parafii św. Maurycego we Wrocławiu — Ks. Czesław Wehrstein.

Urodził się on w 1912 r. Na kapłana został wyświęcony w czerwcu 1939 r. we Lwowie, tym pięknym swoistym środowisku, które w kulturze formacji kapłańskiej wytworzył ogromnym wysiłkiem i poświęceniem Sługa Boży Arcybiskup Józef Bilczewski, a po nim rzetelnie kontynuował te szlachetne inicjatywy Arcybiskup Bolesław Twardowski, oraz szlachetnej pamięci nieodżałowany Arcypasterz Eugeniusz Bazia k. Oni umieli wskazywać wspaniałą i piękną wizję kapłaństwa współczesnego. Tak się dzisiaj wiele mówi i głosi o nowoczesności w kapłaństwie, ale drodzy Bracia w kapłaństwie, wolno mi to stwierdzić i powiedzieć, że już tam przed 40 laty te myśli pięknie promieniowały, zdobywały serca ludzkie, przemawiały tam charyzmatem zrozumienia wielkości i piękna kapłaństwa.

Trudne i pełne goryczy lata drugiej wojny światowej — ks. Wehrstein zmarły kapłan przeżywał i przebywał jako duszpasterz w Gródku Jagiellońskim. Pracował tam w charakterze wikariusza i ofiarnego prefekta szkół podstawowych, a później młodzieży starszej. Najmilsi, wielu dzisiaj dojrzałych ludzi, wówczas młodych, na których spadł koszmar wojny i poniewierki okupacji, zawdzięcza niewątpliwie swoją prostolinijność i duchowe ocalenie dzięki temu, że nad tym polskim pokoleniem roztańczyli życzliwą, ofiarną opiekę duszpasterską i katechetyczną młodzi wówczas kapłani, dzisiaj w większości w trumnie spoczywający, w Bożym świecie będący. Pozostał po nich ten piękny plon i szlachetny owoc. Kiedy w 1945 r. Ziemia Zachodnie, a wśród nich przepiękna dzielnica Polski, Dolny Śląsk, wołał całą duszą o kapłanów, ks. Czesław Wehrstein zrozumiał ten głos i pośpieszył z pomocą.

Najmilsi Słuchacze, może tu i wśród was jest ktoś, to niech przypomni sobie ten kościół św. Maurycego we Wrocławiu w 1945 r., leżący w gruzach. Zbieraliśmy się wówczas w kościele OO. Bonifratrów i tam serca lgnęły do Boga, Kościoła, Przczystej Bożej Matki. Tam padały te pierwsze słowa, ziarna Bożej siewby w naszym polskim umiłowanym języku ojczystym, a potem trud polskich katolickich dłoni odbudował tę świątynię, przywrócił jej dostojność i tu rozpoczęło się koncentrować to duszpasterskie, gorliwe, piękne i ofiarne życie.

Ks. Wehrstein moził się najpierw po przybyciu na Zachód w parafii w Brzegu nad Odrą. Pracował tam ofiarnie. Nie chcę niczego tu przekroczyć. Albowiem, Najmilsi Słuchacze, jest tu w prezbiterium Współpracownik Zmarłego z Brzegu nad Odrą, znany wam dobrze ks. Prałat Dionizy Baran, który był u was w tej parafii też jako duszpasterz. Ks. Karol Milik, Administrator Apostolski, wizytujący wówczas Brzeg w tych pierwocinach z największym uznaniem wyrażał się o pracy kapłańskiej i duszpasterskiej tych naszych Braci w kapłaństwie, którzy wówczas tam w Brzegu nad Odrą spalali swoje kapłańskie siły. Przeszedł następnie ks. Wehrstein przez Wojcieszów, Jelenią Górę, Wrocław, Ziębice, by w końcu poświęcić siły parafii św. Maurycego we Wrocławiu. I poprzez całość kapłańskich trudów w życiu zmarłego Współbrata najwięcej przejawia się niejako złocista nić jego umiłowanie pracy katechetycznej nad młodzieżą szkół podstawowych, średnich, licealnych. Znają go młodzi ludzie w Jeleniej Górze, we Wrocławiu i w Ziębicach z Liceów Technicznych, Ogólnokształcących, Techników Kolejowych i innych.

I jeszcze jeden ważki szczegół nie może absolutnie ująć naszej pamięci i świadomości o zmarłym współbracie: trumnę zmarłego kapłana, Ks. Wehrsteina otaczają wieńcem nasi alumni Wrocławskiego Seminarium Duchownego. Dlaczego to czynią? To nie jest prosta formalność. Pragną w ten sposób podkreślić i spłacić swój dług, bo zmarły kapłan przez długie lata był spowiednikiem kleryków, alumnów naszego Seminarium Duchownego.

Najmilsi Słuchacze, każda dusza jest ważna i doniosła, ale musimy się zgodzić z tym, że formowanie duszy kapłańskiej wymaga tej specjalnej delikatności, zdatności, przygotowania i wczuwania się w każdy przejaw troski i potrzeby. Tak jak my, jako alumni lwowscy pamiętamy naszych spowiedników, tamtejszego seminarium do dziś, tak i ten zmarły kapłan, Ks. Prałat Wehrstein pozostanie w świadomości naszych uczniów jako wpływowy i trafny duszpasterz głębi młodej kleryckiej duszy.

IV

Najdrożsi Słuchacze, niech mi wolno będzie w tej chwili dotknąć lekko cech duchowości waszego zmarłego duszpasterza.

Wśród tych cech duchowości na pierwszym miejscu pragnę umieścić szczerze umiłowanie duszpasterskiej pracy. Ks. Wehrstein całym sercem tę pracę miłował i rozumiał dobrze wypowiedź znakomitego papieża starożytności Grzegorza I Wielkiego, który słusznie powiedział, że duszpasterstwo to sztuka nad sztukami i tej pracy trzeba się poświęcić bez zastrzeżeń, całością swej osobowości i wszelkich duchowych uzdolnień.

Ks. Wehrstein napisał do mówiącego w tej chwili to słowo, a więc mam pełny tytuł i obiektywne pokrycie, że jego najmiłszym umiłowaniem w duszpasterskiej pracy były zajęcia z młodzieżą, prace katechetyczne i duszpasterskie. Tam się czuł najlepiej, kiedy mógł młodym sercem i umysłem podawać precyzyjne skarby ewangelicznej prawdy. Tę cechę specjalnie, Najdrożsi, jako najmiłsze zajęcie duszpasterza dziś stojąc przy jego trumnie chcemy uwydatnić i podkreślić.

Miłował też zmarły kapłan szczerze oddawanie się pracy w konfesjonale. W tych długich chwilach słuchania ludzkich wynurzeń, trosk, bólów, rozterek, przeróżnych konfliktów i borykań w tym konfesjonale szafarstwa świętego potrzeba dla kapłana specjalnej siły, mocy i wewnętrznej równowagi.

Doceniał też zmarły kapłan konieczność upiększania kościołów, aby były godnym miejscem Bożej czci. Nie zapominał o ich remontach i ich konserwacji, o ich stanie zachowawczym i dokładał wszystkich usiłowań, by w tym miejscu i w tym względzie niczym nie uszczknąć i niedociągnięcia nie popełnić.

Ukazywał też Ks. Wehrstein zawsze swoją piękną wierność Kościołowi, Stolicy Apostolskiej, swojemu Biskupowi i z tym autorytetem wychodził na drogi swojego posłannictwa. Nic dziwnego, że Stolica Apostolska obdarzyła go godnością Szambelana Papieskiego.

Oto krótki rys działalności, charakterystyka osobowości kapłańskiej i cech duchowości Zmarłego ks. Czesława Wehrsteina.

Najmilsi, Drodzy Słuchacze, polecamy po tych uwagach w duchu głębokiej wiary oraz w najszczerzej naszej modliwie kapłana, który był wśród nas, odszedł i stanął przed Bogiem.

OGŁOSZENIE

REKOLEKCJE dla kapłanów Unii Apostolskiej Najświętszego Serca Jezusowego w roku bieżącym odbędą się:

1. W Katowicach-Panewnikach od 17 do 20 kwietnia 1979 roku (wtorek—piątek). Rozpoczęcie o godz. 19-tej — zakończenie o godz. 15-tej. Będzie przewodniczył J. E. Ks. Biskup Antoni Adamiuk.
Adres: Dom Prowincjalny SS. Służebniczek Najśw. Maryi Panny — 40-760 Katowice 19, ul. Panewnicka 63.
2. W Ołtarzewie od 6 do 10 sierpnia 1979 roku (poniedziałek—piątek). Rozpoczęcie o godz. 20-tej — zakończenie o godz. 13-tej.
Będzie przewodniczył: J. E. Ks. Biskup Jan Gurda z Kielc.
Adres: Wyższe Seminarium Duchowne Stow. Apostostwa Katolickiego w Ołtarzewie, ul. Kilińskiego 20, poczta 05-850 Ożarów Mazowiecki.

SPIS TREŚCI

I. AKTA STOLICY APOSTOLSKIEJ

1. Przemówienie Ojca św. Papieża Jana Pawła Drugiego z 9 listopada 1978 roku do Duchowieństwa Diecezji Rzymskiej, z Kardynałem Ugo Poletti na czele 1
2. Przemówienie Ojca św. Papieża Jana Pawła Drugiego, wygłoszone dnia 25 października 1978 roku w czasie śródowej audycji ogólnej — o cnocie roztropności 5
3. Ojciec Święty Jan Paweł II na Boże Narodzenie do Rodaków 8

II. AKTA PRYMASA POLSKI

4. Podziękowanie Prymasa Polski Stefana Kardynała Wyszyńskiego za życzenia Ojca Świętego 9
5. Telegram z podziękowaniem za udział w inauguracji Pontyfikatu Ojca Św. Jana Pawła II 10

III. AKTA METROPOLITY WROCŁAWSKIEGO

6. Telegram Ks. Arcybiskupa Metropolity Wrocławskiego na dzień imienin (Św. Karola Boromeusza) Ojca Świętego Jana Pawła II 11
7. Telegram z okazji Świąt Bożego Narodzenia 1978 roku 11
8. Odpowiedź na przesłane życzenia z okazji świąt Bożego Narodzenia 12
9. Dekret erekcyjny parafii p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Witowicach 12

IV. ZARZĄDZENIA I KOMUNIKATY KURII ARCYBISKUPIEJ

10. Konferencja Księży Dziekanów Archidiecezji Wrocławskiej w Metropolitalnym Seminarium Duchownym we Wrocławiu dnia 6 listopada 1978 roku 14
11. Rejonowe Dni Duszpastersko-Katechetyczne w dniach 4, 5, 6, 7 grudnia 1978 roku 14
12. Terminarz Rejonowych Dni Duszpastersko-Katechetycznych 4—7 grudnia 1978 roku 15
13. Porządek dzienny Rejonowych Dni Duszpastersko-Katechetycznych 4, 5, 6, 7 grudnia 1978 roku 17
14. Posiedzenie Rady Kapłańskiej Archidiecezji Wrocławskiej, dnia 14 grudnia 1978 roku w Metropolitalnym Seminarium Duchownym we Wrocławiu 17
15. Zmiany terytorialne 18
16. Terminarz rekolekcji kapłańskich w roku 1979 18
17. Powiadomienie o zmianie adresów parafii w obrębie miasta Jelenia Góra 18
18. Święcenia 19
19. Zmiany wśród Duchowieństwa 19

20. Sprawozdanie z prac Metropolitalnego Sądu Duchownego we Wrocławiu, jako Trybunału I, II i IV instancji za rok 1978 .	22
21. Archiwum Archidiecezjalne i Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu — sprawozdanie za rok 1978	24
22. Zbiory medalierskie w Muzeum Archidiecezjalnym we Wrocławiu w 1978 roku	29
23. Wykłady Teologiczne we Wrocławiu w 1978 roku	33
24. Sprawozdanie Archidiecezjalnej Komsiji Sztuki Kościelnej za rok 1978	34
25. Nabytki Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu w 1978 roku	37

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

Bp Wincenty Urban: Homilia wygłoszona na pogrzebie Ks. Prałata Czesława Wehrsteina (18. X. 1978 r.)	43
---	----

OGŁOSZENIE: Rekolekcje dla kapłanów Unii Apostolskiej Najświętszego Serca Jezusowego w roku 1979	48
---	----

Wydaje: Kuria Arcybiskupia we Wrocławiu, ul. Katedralna 13/15

Znak kod. 50-328

Redaktor: ks. dr Hieronim Kocyłowski

Tel. Kurii Arcybiskupiej 22-50-81

Tel. Arcybiskupa Ordynariusza 22-42-14

Zakład Graficzny Poczty i Telekomunikacji, Wrocław, ul. Krasieńskiego 5
zam. 451-79 — 1750 — T-2